

سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴

دفترچه سؤال

تسلط بر کل کتاب

یکشنبه

۱۴۰۴/۰۲/۲۸

ماز

گروه آزمایشی علوم تجربی - پایه یازدهم
آزمون جامع شبیه ساز امتحانات نهایی ماز - شب امتحان

زمان پاسخگویی	تعداد صفحه	درس
۸۵ دقیقه	۳	تعلیمات دینی

برای شباهت حداکثری به امتحانات نهایی، صفحه آرایی، فونت و حتی اندازه متن در تمامی آزمون های تشریحی ماز، کاملاً یکسان با استاندارد امتحانات نهایی در نظر گرفته می شود.

حق چاپ و تکثیر سؤالات به هر روش (الکترونیکی و...) پس از برگزاری آزمون برای تمامی اشخاص حقیقی و حقوقی تنها با مجوز «گروه ماز» مجاز می باشد و با متخلفین برابر مقررات رفتار می شود.

به دلیل عدم رضایت تیم ماز، هرگونه استفاده غیرقانونی از دفترچه سؤالات و پاسخنامه ماز برای تمامی اشخاص، شرعاً حرام است.

تعلیمات دینی ۲ (دینی، قرآن و اخلاق)

کل کتاب

بودجه‌بندی این آزمون

استراتژی و هدف گذاری در آزمون شبیه‌ساز نهایی ماز

- تبدیل به یک دانش‌آموز حرفه‌ای در امتحان تشریحی و ۲۰ گرفتن
- تسلط بر نحوه تشریحی نوشتن در حد یک مصحح آموزش و پرورش
- تمام اشتباهات احتمالی در امتحان نهایی رو قبل از امتحان نهایی تجربه کنید

زودبسته

دوپینگ فوری برای شب امتحان

اگه قصد دارید خیلی زود به نمره ۲۰ برسید، دوره «زود ۲» برای شماست!

- ۶ مرحله آزمون شبیه‌ساز و پیش‌بینی نهایی برای ۶ درس امتحان نهایی
- تصحیح فوری آزمون شب امتحان به سبک آموزش و پرورش
- جزوه دوپینگ فوری شب امتحان + راهنمای کامل تشریحی نویسی ویژه هر درس

هدیه ویژه: بسته کتاب‌های ۲۰ شو در اپلیکیشن دیجی‌ماز

SanjeshCloud
www.SanjeshCloud.ir

به نام خدا

آزمون شبیه‌ساز نهایی درس: دین و زندگی ۲	تعداد صفحه: ۳	رشته: ریاضی و فیزیک / علوم تجربی	ساعت شروع:
دوره دوم متوسطه - یازدهم	تاریخ آزمون: ۱۴۰۴/۰۲/۲۸	نام و نام خانوادگی:	مدت زمان: ۸۵ دقیقه

آزمون شبیه‌ساز امتحان نهایی		گروه آموزشی ماز	
ردیف	سؤالات (پاسخبرگ دارد)	نمره	
۱	با دقت در آیه‌ها و احادیث به سؤالات زیر پاسخ دهید. (الف) آیه «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا...» و از نشانه‌های خدا آن است که همسرانی از [نوع] خودتان برای شما آفرید تا با آن‌ها آرامش یابید...» به دو مورد از اهداف ازدواج اشاره دارد. آن‌ها را نام ببرید. (ب) ترجمه آیه ۱۲۸ سوره توبه: «رنج شما برای او سخت و دشوار است و بر [هدایت] شما حریص [به شدت علاقمند] است.» به کدام‌یک از ویژگی‌های رهبری پیامبر (ص) اشاره دارد؟ (ج) آیه شریفه «إِنَّمَا..... اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ..... وَهُمْ رَاكِعُونَ» را تکمیل کنید. (د) بنابر حدیث ثقلین: «إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ...» نتیجه تمسک به قرآن و اهل بیت (ع) کدام است؟ ۱- لن يفترقا		

به نام خدا

آزمون شبیه‌ساز نهایی درس: دین و زندگی ۲	تعداد صفحه: ۳	رشته: ریاضی و فیزیک / علوم تجربی	ساعت شروع:
دوره دوم متوسطه - یازدهم	تاریخ آزمون: ۱۴۰۴/۰۲/۲۸	نام و نام خانوادگی:	مدت زمان: ۸۵ دقیقه

آزمون شبیه‌ساز امتحان نهایی		گروه آموزشی ماز	
ردیف	سؤالات (پاسخبرگ دارد)	نمره	
۵	گزینه صحیح را مشخص کنید. (الف) کدام گزینه از شرایط اختصاصی «ولی فقیه» می‌باشد؟ (۱) زمان‌شناس بودن (۲) مدیر و مدبر بودن (۳) عادل و با تقوا بودن (ب) «تقدیم فرزندان صالح به جامعه» به کدام یک از اهداف جامعه مهدوی اشاره دارد؟ (۱) گسترش عدالت و برابری (۲) شکوفایی عقل و علم (۳) فراهم شدن زمینه رشد و کمال (ج) کدام یک از چالش‌های عصر ائمه (ع) سبب شد که آن بزرگواران نتوانند مردم آن دوره را با خود همراه کنند؟ (۱) تحریف در معارف اسلامی و جعل احادیث (۲) تبدیل حکومت عدل نبوی به سلطنت (۳) ممنوعیت نوشتن احادیث پیامبر اکرم (ص)	۱.۵	
۶	به سؤال‌های زیر به صورت کوتاه پاسخ دهید. (الف) به چه علتی در طول تاریخ همواره شاهد ارائه برنامه‌های متفاوت و گاه متضاد از جانب مکاتب بشری هستیم؟ (ب) چه عواملی سبب فراموشی یا تغییر تعلیمات انبیاء می‌شد به گونه‌ای که با اصل آن متفاوت بود؟ (ج) حضرت فاطمه (س) با این که عهده‌دار امامت نبوده‌اند، اما به دلیل برخورداری از کدام ویژگی‌ها اطاعت از ایشان واجب است؟ (د) کتاب نهج‌البلاغه امیرالمؤمنین حضرت علی (ع) شامل چه بخش‌هایی است؟ (هـ) خرید کالای ایرانی نمونه‌ای از کدام وظیفه مردم در جامعه اسلامی است؟ (و) یکی از راه‌های تقویت عزت نفس را نام ببرید. (ز) چه زمانی تمایلات دانی انسان بد می‌شود؟ (ح) در چه صورتی شایستگی یک فرد برای همسری بیشتر است؟	۴	

به نام خدا

آزمون شبیه‌ساز نهایی درس: دین و زندگی ۲	تعداد صفحه: ۳	رشته: ریاضی و فیزیک / علوم تجربی	ساعت شروع:
دوره دوم متوسطه - یازدهم	تاریخ آزمون: ۱۴۰۴/۰۲/۲۸	نام و نام خانوادگی:	مدت زمان: ۸۵ دقیقه

آزمون شبیه‌ساز امتحان نهایی		گروه آموزشی ماز	
ردیف	سؤالات (پاسخبرگ دارد)	نمره	
۷	به سؤال‌های زیر به صورت تشریحی پاسخ دهید. الف) اگر پیامبری در دریافت وحی و رساندن آن به مردم و تعلیم و تبیین دینی و وحی الهی معصوم نباشد، چه بازتابی خواهد داشت؟ (۱) ب) امام علی (ع) در چه شرایطی حکومت را پذیرفت و الگو و سرلوحه حکومت ایشان چه بود؟ (۱) ج) سه مورد از نتایج نامطلوب «ممنوعیت نوشتن احادیث پیامبر اکرم (ص)» را بنویسید. (۱.۵) د) ما به عنوان پیرو و شیعه امامان باید چگونه زندگی کنیم؟ (۱) ه) اعتقاد به زنده بودن امام زمان (ع) و حضور ایشان در جامعه چه فوایدی دارد؟ (۱) و) دلیل تفاوت‌های میان زن و مرد چیست؟ با مثال توضیح دهید. (۱.۵)	۷	
۸	با توجه به متن زیر، به سؤالات پاسخ دهید. «امیرمحمد قدری با تاریخ اسلام آشنا شده و مطالعاتی را در این زمینه دارد. دوستش از او پرسید: «چرا امام حسن (ع) در زمان معاویه با او صلح می‌کند، ولی امام حسین (ع) علیه یزید قیام می‌کند. مگر هر دو برادر و امام نیستند. چرا دو روش و دو موضع‌گیری متفاوت را از این دو امام می‌بینیم؟» الف) این موضوع درباره کدام یک از مسئولیت‌های دوگانه مقام امامت است؟ ب) این روش امامان درباره کدام اصول کلی آن بزرگواران در مبارزه با حاکمان است؟	۱	
	موفق باشید.	۲۰	

سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴

یکشنبه

۱۴۰۴/۰۲/۲۸

تسلط بر کل کتاب

گروه آزمایشی علوم تجربی - پایه یازدهم
آزمون های شبیه ساز امتحانات نهایی ماز - شب امتحان

پاسخبرگ تعلیمات دینی

برای شباهت حداکثری به امتحانات نهایی، صفحه آرای، فونت و حتی اندازه متن در تمامی آزمون های تشریحی ماز، کاملاً یکسان با استاندارد امتحانات نهایی در نظر گرفته می شود.

حق چاپ و تکثیر سؤالات به هر روش (الکترونیکی و...) پس از برگزاری آزمون برای تمامی اشخاص حقیقی و حقوقی تنها با مجوز «گروه ماز» مجاز می باشد و با متخلفین برابر مقررات رفتار می شود.

به دلیل عدم رضایت تیم ماز، هرگونه استفاده غیرقانونی از دفترچه سؤالات و پاسخنامه ماز برای تمامی اشخاص، شرعاً حرام است.

نکات مهم برای گرفتن نمره کامل!

۱ خوش خط و خوانا بنویسید:

دقت کنید که نوشته‌هایتان خوانا و مرتب باشند. این کار نه تنها به فهم بهتر مطالب توسط مصحح کمک می‌کند، بلکه نظم و دقت شما را نیز نشان می‌دهد.

۲ استفاده از کلمات و جملات مشابه کتاب درسی:

تلاش کنید پاسخ‌هایتان را با عبارات و اصطلاحات موجود در کتاب درسی هماهنگ کنید. این کار باعث می‌شود مصحح ببیند که به متن درسی تسلط دارید و مستقیماً از منابع درسی استفاده کرده‌اید.

۳ از نوشتن مطلب اضافی خودداری کنید:

به هیچ وجه از حاشیه‌پردازی و نوشتن مطالب اضافی که در سؤال مطرح نشده است، خودداری کنید. فقط به پاسخ مستقیم سؤال بپردازید و از اضافه کردن اطلاعات غیر ضروری پرهیز کنید.

۴ نوشتن فرمول‌ها و مراحل کامل حل سؤال:

در مسائل محاسباتی، تنها جواب نهایی کافی نیست؛ شما باید مراحل کامل حل سؤال را به طور واضح و دقیق بنویسید. فرمول‌ها، مراحل محاسبه و دلایل انتخاب راه‌حل‌ها را حتماً ذکر کنید تا نشان دهید که روش حل مسئله را به خوبی متوجه شده‌اید.

۵ نوشتن یکاها و جواب نهایی:

در دروسی که نیاز به محاسبات دارند، فراموش نکنید که علاوه بر نوشتن جواب نهایی، یکاهای مربوط به هر کمیت را هم درج کنید. یکای صحیح می‌تواند نشان دهد که شما به جزئیات دقت کرده‌اید و درک صحیحی از مفهوم سؤال دارید.

به نام خدا

آزمون شبیه ساز نهایی درس:	دین و زندگی ۲	تعداد صفحه: ۳	رشته:	ریاضی و فیزیک / علوم تجربی	ساعت شروع:
نام و نام خانوادگی:	دوره دوم متوسطه - یازدهم	تاریخ آزمون:	۱۴۰۴/۰۲/۲۸	مدت زمان:	۸۵ دقیقه

ردیف	پاسخبرگ	نمره
پاسخهای خود را در محل های تعیین شده به صورت دقیق، خوش خط و مرتب وارد کنید.		

دقت در آیات و حدیث

۱	الف) ب) ج) د) ه) و)	۳
---	--	---

درستی یا نادرستی گزاره ها

۲	الف) ب) ج) د)	۱.۵
---	--	-----

کشف ارتباط

۳	الف) ب) ج) د)	۱
---	--	---

تعریف واژه ها

۴	الف) ب)	۱
---	------------------------	---

انتخاب گزینه مناسب

۵	الف) ب) ج) د)	۱.۵
---	--	-----

پاسخ کوتاه

۶	الف) ب) ج) د)	۴
---	--	---

به نام خدا

آزمون شبیه ساز نهایی درس:	دین و زندگی ۲	تعداد صفحه: ۳	رشته:	ریاضی و فیزیک / علوم تجربی	ساعت شروع:
نام و نام خانوادگی:	دوره دوم متوسطه - یازدهم	تاریخ آزمون:	۱۴۰۴/۰۲/۲۸	مدت زمان:	۸۵ دقیقه

ردیف	پاسخبرگ	نمره
پاسخ های خود را در محل های تعیین شده به صورت دقیق، خوش خط و مرتب وارد کنید.		

هـ)	
و)	
ز)	
ح)	

پاسخ کامل (تشریحی)

الف)	
ب)	
ج)	
د)	

به نام خدا

آزمون شبیه ساز نهایی درس:	دین و زندگی ۲	تعداد صفحه: ۳	رشته:	ریاضی و فیزیک / علوم تجربی	ساعت شروع:
نام و نام خانوادگی:	دوره دوم متوسطه - یازدهم	تاریخ آزمون:	۱۴۰۴/۰۲/۲۸	مدت زمان:	۸۵ دقیقه

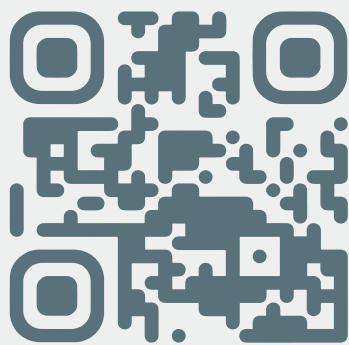
ردیف	پاسخبرگ	نمره
پاسخهای خود را در محل های تعیین شده به صورت دقیق، خوش خط و مرتب وارد کنید.		

	 (ه)
	
	
	
	
	
	 (و)
	
	
	

سؤالات متن

۱	الف)	۸
	ب)	
۲۰	موفق باشید.	

سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴

دفترچه پاسخ

تسلط بر کل کتاب

یکشنبه

۱۴۰۴/۰۲/۲۸

ماز

گروه آزمایشی علوم تجربی - پایه یازدهم
آزمون جامع شبیه ساز امتحانات نهایی ماز - شب امتحان

دِرس	مسئول درس	ویراستاری
تعلیمات دینی	مرتضی محسنی کبیر - حامد دورانی	فرشته کیانی

برای شباهت حداکثری به امتحانات نهایی، صفحه آرای، فونت و حتی اندازه متن در تمامی آزمون های تشریحی ماز، کاملاً یکسان با استاندارد امتحانات نهایی در نظر گرفته می شود.

حق چاپ و تکثیر سؤالات به هر روش (الکترونیکی و...) پس از برگزاری آزمون برای تمامی اشخاص حقیقی و حقوقی تنها با مجوز «گروه ماز» مجاز می باشد و با متخلفین برابر مقررات رفتار می شود.

به دلیل عدم رضایت تیم ماز، هرگونه استفاده غیرقانونی از دفترچه سؤالات و پاسخنامه ماز برای تمامی اشخاص، شرعاً حرام است.

راهنمای پاسخنامه برای بچه‌های مازی!

مصَحَّح شو:

پاسخ دقیق سؤال این‌جا میاد و اسمش روشه: «مصَحَّح شو»، می‌خواد شما رو به یه مصَحَّح حرفه‌ای و دقیق تبدیل کنه که بدونین موقع ارزیابی جواب‌هاتون باید حواستون به چی باشه تا توی آزمون‌های بعدی دقیق‌تر عمل کنین. اگه جواب یه سؤال رو بشه به شکل‌های مختلف بیان کرد، اون هم، این‌جا بهتون گفتیم.

بررسی دقیق‌تر:

اگه پاسخ کوتاه به سؤال کافی نباشه تا ببینین چطوری باید به جواب برسین، توی این بخش با بررسی دقیق‌تر جواب، سؤال رو براتون توضیح دادیم.

نقشه نهایی:

امتحان نهایی قوانین و قواعد خاص خودش رو داره؛ شما باید بدونین تیپ‌های رایج سؤال‌های امتحان نهایی چیه و باید چطوری بهش جواب بدین. این کادر، مشاوره حرفه‌ای ماست به شما تا فوت و فن‌های امتحان نهایی رو یاد بگیرین.

۲۰ شو:

توی «۲۰ شو»، مبحث هر سؤال رو براتون مرور یا جمع‌بندی کردیم؛ «۲۰ شو» و درسنامه‌هاش دقیقاً فاصله بین نمره خوب و نمره ۲۰ رو براتون پر می‌کنه.

نکته طلایی:

با وجود «۲۰ شو»، که کلی درسنامه مفصل داره، باز هم اگه نکته مهم و مفیدی بود، توی این کادر براتون آوردیم.

راهنمای تصحیح آزمون شبیه‌ساز نهایی درس: دین و زندگی ۲		رشته: ریاضی و فیزیک / علوم تجربی
دوره دوم متوسطه - یازدهم	تاریخ آزمون: ۱۴۰۴/۰۲/۲۸	ساعت شروع: مدت زمان: ۸۵ دقیقه
آزمون شبیه‌ساز امتحان نهایی		گروه آموزشی ماز
ردیف	راهنمای تصحیح	نمره
	دقت در آیات و حدیث:	
۰.۵	مصحح شو: الف) انس با همسر (۰/۲۵) رشد اخلاقی و معنوی (۰/۲۵) (صفحه ۱۴۹ و ۱۵۳ درس ۱۲) ترجمه کامل آیه: «و از نشانه‌های خدا آن است که همسرانی از [نوع] خودتان برای شما آفرید تا با آن‌ها آرامش یابید و میان شما دوستی و «محبت» قرار داد. همانا که در این مورد نشانه‌هایی است، برای کسانی که تفکر می‌کنند.» ۲۰ شو: دو آیه را باهم اشتباه نگیریم انس با همسر و مِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا ... رشد اخلاقی و معنوی آیات مرتبط با اهداف ازدواج وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا ... (رشد و پرورش فرزندان)	
۰.۵	ب) سخت‌کوشی و دلسوزی در هدایت مردم (۰/۵) (صفحه ۷۷ درس ۶) ۲۰ شو: سخت‌کوشی و دلسوزی در هدایت مردم آیه: «رنج شما برای او سخت و دشوار است ...» آیه: «لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ أَلَّا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ» حدیث علوی: «پیامبر یک طبیب سیار بود...» حدیث نبوی: «اگر کافری در جنگ کشته شد، او را مثله نکنید ...» حدیث نبوی: «اگر در بحیوۃ جنگ، یکی از مشرکان خواست ...» سخت‌کوشی و دلسوزی در هدایت مردم	
۰.۵	ج) ولیکم (۰/۲۵) الزکاة (۰/۲۵) (صفحه ۶۵ درس ۵) ترجمه آیه: «همانا ولی شما فقط خداوند و رسول او و کسانی‌اند که ایمان آورده‌اند، همان ایمان آورندگانی که نماز را برپا می‌دارند و در حال رکوع زکات می‌دهند.»	
۰.۵	د) گزینه ۲ «لن تضلوا» (۰/۵) (صفحه ۶۷ درس ۵) ترجمه حدیث ثقلین: «من در میان شما دو چیز گران‌بها می‌گذارم: کتاب خدا و عترتم، اهل بیت را. اگر به این دو تمسک جویید، هرگز گمراه نمی‌شوید و این دو هیچ‌گاه از هم جدا نمی‌شوند تا این‌که کنار حوض کوثر بر من وارد شوند.» ۲۰ شو: پیام‌های حدیث ثقلین • دو میراث گران‌بهای پیامبر (ص): قرآن و عترت (اهل بیت) ایشان‌اند. • شرط باقی ماندن در مسیر هدایت، پیروی توأمان از قرآن و عترت است و در صورتی مسلمانان گمراه نمی‌شوند که از هر دو پیروی کنند. • نمی‌توان برای هدایت و سعادت اخروی فقط از یکی از دو یادگار پیامبر (ص) پیروی کرد؛ زیرا قرآن و عترت از هم جدایی ناپذیرند. • قرآن و عترت همیشه در کنار هم باقی می‌مانند و جاودان‌اند و وجود این دو در کنار هم همیشگی است.	
۰.۵	ه) گزینه ۲ «پیروی از فرمان‌های امام عصر (عج)» (۰/۵) (صفحه ۱۱۷ و صفحه ۱۲۷ درس ۹ و ۱۰) نکته مراجعه به عالمان دین از اصول و عمل به احکام فردی و اجتماعی و مقابله با طاغوت از جمله دستورات امام زمان (عج) است که پیروان آن حضرت به دنبال انجام آن هستند.	

۲۰ شو: پیام‌های حدیث

- (۱) امام عصر (عج) در مسائل جدید که پیش می‌آید، مردم را به مراجعه به «راویان حدیث» دعوت کرده‌اند.
(۲) امام عصر (عج) حجت خداوند بر راویان حدیث‌اند و آنان حجت امام عصر (عج) بر مردم هستند.
(۳) فقیه باید زمان شناس باشد و بتواند احکام اسلامی را متناسب با نیازهای روز به دست آورد.

و) چرا که مردم دو دسته‌اند: دسته‌ای برادر دینی تو (۰/۲۵) و دسته‌ای دیگر در آفرینش همانند تو هستند. (صفحه ۱۳۲) (۰/۲۵)
درس ۱۰)

۲۰ شو: نصایح حضرت علی (ع) به مالک اشتر

شماره	وظیفه کارگزار	علت پیشنهاد آن وظیفه
۱	دوستی و مهربانی با شهروندان	زیرا برخی از شهروندان برادر و خواهر دینی و هم آیین ما هستند و دوستی و مهربانی با هم آیین ضروری است. برخی از شهروندان نیز هم نوع ما هستند و مهربانی با هم نوع نیز، ضروری است.
۲	تلاش برای کسب رضایت عموم مردم	زیرا اگر عموم مردم راضی باشند، نارضایتی خواص آسیبی نمی‌رساند.
۳	دور کردن عیب جویان از خود	زیرا اسرار مردم، بیشتر نزد رهبر جامعه است و رهبر جامعه باید بیش از دیگران، عیب مردم را پنهان کند.
۴	انتخاب گروه تحقیق برای تهیه گزارش از وضع محرومان و اقدام برای رفع مشکلات آنان	زیرا این گروه بیش از دیگران به عدالت نیازمندند.
۵	در صورت پیمان بستن با دشمن، غافل نبودن از پیمان شکنی دشمن	زیرا دشمن گاهی از راه پیمان شکنی انسان را غافلگیر می‌کند.

درستی یا نادرستی گزاره‌ها: (هر مورد ۰.۵ نمره)

- الف) نادرست (۰/۵) (صفحه ۱۴ و ۱۸ درس ۱)
بررسی دقیق‌تر:
این بیت اشاره به کشف راه درست زندگی دارد.
ب) نادرست (۰/۵) (صفحه ۲۵ درس ۲)
بررسی دقیق‌تر:
استمرار و پیوستگی در دعوت از علل تجدید نبوت است، نه ختم نبوت.

۲۰ شو: علل تجدید نبوت و برخی عوامل ختم نبوت

(۱) آمادگی جامعه بشری برای دریافت برنامه کامل زندگی (۲) حفظ قرآن کریم از تحریف (۳) وجود امام معصوم پس از پیامبر (ص) (۴) پویایی و روزآمد بودن دین اسلام	برخی عوامل ختم نبوت	(۱) استمرار و پیوستگی در دعوت (۲) رشد تدریجی سطح فکر مردم (۳) تحریف تعلیمات پیامبران پیشین	علل تجدید نبوت
--	------------------------	---	-------------------

ج) درست (۰/۵) (صفحه ۱۱۳ درس ۹)

۲۰ شو: نمونه‌هایی از کمک و یاری امام (ولایت معنوی)

- (۱) هدایت باطنی افراد
(۲) حل بعضی مشکلات علمی علماء
(۳) دستگیری از درماندگان و دعا برای مؤمنان

کشف ارتباط: (هر مورد ۰.۲۵ نمره)

مصحح شو:

- ۰.۲۵ الف) ← ۵ (اعجاز لفظی قرآن کریم) (۰/۲۵) (صفحه ۳۹ درس ۳)
- ۰.۲۵ ب) ← ۱ (ذکر نکات علمی بی سابقه) (۰/۲۵) (صفحه ۴۱ و ۴۲ درس ۳)
- ۰.۲۵ ج) ← ۴ (انسجام درونی در عین نزول تدریجی) (۰/۲۵) (صفحه ۴۰ درس ۳)
- ۰.۲۵ د) ← ۳ (تأثیر ناپذیری از عقاید دوران جاهلیت) (۰/۲۵) (صفحه ۴۱ و ۴۳ درس ۳)

تعریف واژه ها:

مصحح شو:

- ۰.۵ الف) به دعوت به مبارزه قرآن برای آوردن کتابی همانند آن را تحدی می گویند. (خداوند به کسانی که در الهی بودن قرآن شک دارند، پیشنهاد کرده است تا کتابی همانند آن بیاورند.) (۰/۵) (صفحه ۳۷ و ۳۸ درس ۳)

موضوع	راه اثبات
پیشنهاد خداوند به کسانی که در الهی بودن قرآن شک دارند.	آوردن کتابی همانند قرآن کریم
نشان دادن عجز و ناتوانی شک کنندگان به قرآن در آوردن کتابی مثل آن	ده سوره مانند سوره های قرآن بیاورند.
اثبات نهایت عجز و ناتوانی آنان	یک سوره مانند آن بیاورند.
آسان ترین راه برای غیر الهی نشان دادن اسلام و قرآن	آوردن سوره ای مشابه یکی از سوره های قرآن

- ۰.۵ ب) غیبتی که از ابتدای امامت امام مهدی (عج) آغاز شد (۰/۲۵) و تا سال ۳۲۹ هجری قمری طول کشید. (۰/۲۵) (صفحه ۱۱۱ درس ۹)

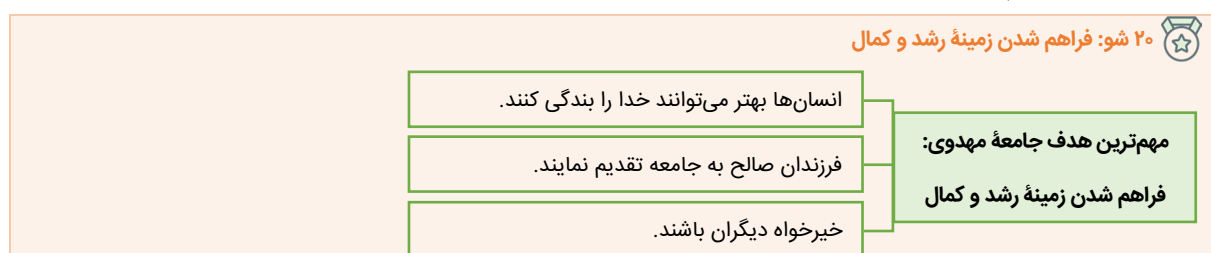
انتخاب گزینه مناسب: (هر مورد ۰.۵ نمره)

مصحح شو:

- ۰.۵ الف) گزینه «۲» (مدیر و مدبر بودن) (۰/۵) (صفحه ۱۲۸ درس ۱۰)

- ۰.۵ ب) گزینه «۳» (فراهم شدن زمینه رشد و کمال) (۰/۵) (صفحه ۱۲۰ درس ۹)

ج) گزینه «۲» (تبدیل حکومت عدل نبوی به سلطنت) (۰/۵) (صفحه ۹۳ درس ۷)

۲۰ شو: تبدیل حکومت عدل نبوی به سلطنت از چالش‌های عصر ائمه (ع)

شخصیت‌های باتقوا، جهادگر و مورد احترام و اعتماد پیامبر (ص) منزوی شدند.	تبدیل حکومت عدل نبوی به سلطنت
حاکمان بنی‌امیه و بنی‌عباس کاخ‌های بزرگ و مجلل ساختند و خزائن خود را از جواهرات گران‌قیمت انباشته کردند.	
جامعه مؤمن و فداکار عصر پیامبر اکرم (ص) را به جامعه‌ای راحت‌طلب، تسلیم، بی‌توجه به سیره و روش پیامبر اکرم (ص) تبدیل کردند.	

پاسخ کوتاه:

مصحح شو:

- الف) احتیاج دائمی انسان به داشتن برنامه‌ای که پاسخ‌گوی نیازهایش باشد و سعادت او را تضمین کند. (صفحه ۱۲ درس ۱) ۰.۵
- ب) ابتدایی بودن سطح فرهنگ و زندگی اجتماعی (۰/۲۵) و عدم توسعه کتابت (صفحه ۲۵ درس ۲) ۰.۵
- این موضوع اشاره به تحریف تعلیمات پیامبر پیشین دارد که از علل تجدید نبوت یا همان علل فرستادن پیامبران متعدد است. ۰.۵
- ج) علم و عصمت کامل (۰/۵) (صفحه ۷۰ درس ۵) ۰.۵
- پیروی از کلام و رفتار حضرت زهرا (س) بر همه مسلمانان واجب و سرچشمه هدایت و رستگاری است.
- د) سخنرانی‌ها، نامه‌ها (۰/۲۵) و پند و اندرزها (صفحه ۸۳ درس ۶) ۰.۵

۲۰ شو: نهج البلاغه

کتاب نهج البلاغه بخشی از سخنرانی‌ها، نامه‌ها و پند و اندرزهای ایشان (حضرت علی (ع)) را در خود جای داده و حکایتگر دانش بی‌مانند ایشان است. دانشمندان بزرگ جهان اسلام از زمان تدوین این کتاب تا کنون همواره از این کتاب بهره‌مند شده‌اند. برخی دیگر از دانشمندان برای استفاده بیشتر مردم از این کتاب، بر آن شرح‌ها نوشته‌اند تا مردم به نکات دقیق و عمیق این کتاب بیشتر پی ببرند. **ابن ابی الحدید** که از اندیشمندان **اهل سنت** است، شرح مفصلی بر نهج البلاغه نوشته که امروزه در چندین جلد، چاپ شده است. وی در مقدمه کتاب خود می‌گوید: «به حق، سخن علی را از سخن خالق (قرآن) فروتر و از سخن مخلوق (دیگر انسان‌ها) برتر خوانده‌اند.» وی در شرحی که بر خطبه ۲۲۱ نهج البلاغه نوشته است، می‌گوید: «قسم می‌خورم به کسی که همه امت‌ها به او قسم می‌خورند که پنجاه سال است این خطبه را مطالعه می‌کنم و در این پنجاه سال، بیش از هزار مرتبه آن را خوانده‌ام و تا کنون هیچ بار آن را نخوانده‌ام، مگر آن که در جان من شگفتی و بیداری عمیقی ایجاد کرده است. چقدر خطبا و موعظه‌کنندگان درباره مرگ و آخرت خطبه خوانده‌اند! و من چقدر خطبه‌های آنان را خوانده و در آن تأمل کرده‌ام! اما تا کنون هیچ کدام از آن‌ها تأثیر این خطبه را در جان من ایجاد نکرده است...»

ه) اولویت دادن به اهداف اجتماعی (۰/۵) (صفحه ۱۳۱ درس ۱۰) ۰.۵

بررسی دقیق‌تر:

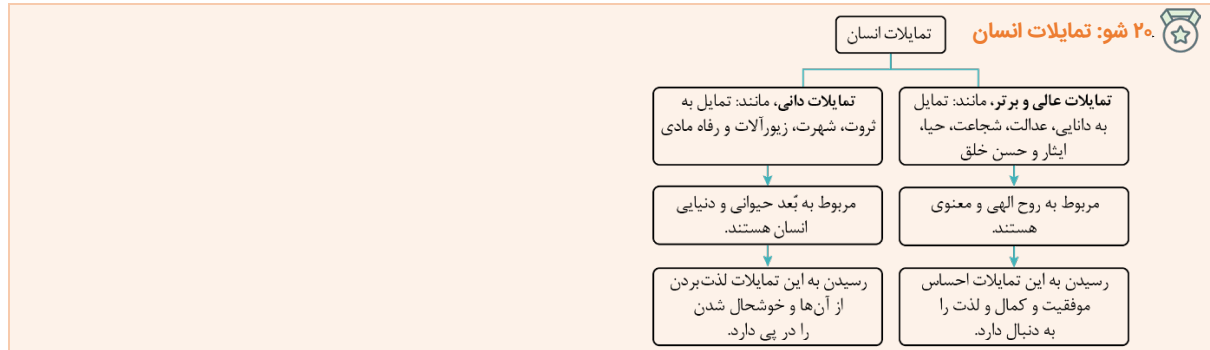
در برخی موارد که اهداف و آرمان‌های اجتماعی در برابر منافع فردی قرار می‌گیرند، باید بتوانیم از منافع فردی خود بگذریم و برای اهداف اجتماعی تلاش کنیم. مثلاً خرید کالای ایرانی سبب می‌شود که کارخانه‌های داخلی به تولید خود ادامه دهند و مانع بیکاری صدها هزار کارگر شوند، این عمل به طور غیرمستقیم سبب کاهش بیکاری شده و کمک خوبی به حکومت و رهبری است که بتوانند در اداره جامعه موفق‌تر باشند.

۲۰ شو: تأثیر برخی از مسئولیت‌های مردم بر عملکرد رهبر

وحدت و همبستگی اجتماعی	به رهبری امکان می‌دهد که برنامه‌های اسلامی را به اجرا درآورد.
استقامت و پایداری در برابر مشکلات	فرصت و توان مقابله با مشکلات داخلی و خارجی را برای رهبر فراهم می‌کند.
مشارکت در نظارت همگانی	رهبر همه افراد جامعه را پشتیبان خود می‌داند و هدایت جامعه به سمت وظایف اسلامی برای رهبر آسان‌تر می‌شود.
اولویت دادن به اهداف اجتماعی	کمک خوبی به حکومت و رهبری است که بتوانند در اداره جامعه موفق‌تر باشند.

و) ۱- شناخت ارزش خود و نفروختن خویش به بهای اندک ۲- توجه به عظمت خداوند و تلاش برای بندگی او (نوشتن یک مورد کافی است). (۰/۵) (صفحه ۱۴۰ درس ۱۱)

ز) زمانی که این تمایلات را اصل و اساس زندگی قرار دهد و فقط در فکر رسیدن به آن‌ها باشد (۰/۲۵) و از تمایلات الهی خود غافل بماند. (۰/۲۵) (صفحه ۱۴۲ درس ۱۱)

ح) هر قدر ایمان یک فرد قوی‌تر باشد. (۰/۵) (صفحه ۱۵۴ درس ۱۲)

بررسی دقیق‌تر:

از نظر قرآن کریم، مهم‌ترین معیار همسر شایسته، با ایمان بودن اوست.

پاسخ کامل (تشریحی):

مصحح شو:

الف) اگر پیامبری در دریافت وحی و رساندن آن به مردم معصوم نباشد، دین الهی به درستی به مردم نمی‌رسد (۰/۲۵) و امکان هدایت از مردم سلب می‌شود. (۰/۲۵) اگر پیامبری در تعلیم و تبیین دین و وحی الهی معصوم نباشد، امکان انحراف و تعلیم الهی پیدا می‌شود (۰/۲۵) و اعتماد مردم به دین از دست می‌رود. (۰/۲۵) (صفحه ۵۳ درس ۴)

۷

ب) امام علی (ع) پس از ۲۵ سال کنار گذاشته شدن از حق خلافت (۰/۲۵) آن‌گاه که با درخواست عمومی مردم و اصرار آن‌ها بر قبول خلافت، حجت را بر خود تمام دید و به صحنه آمد. (۰/۲۵) ایشان از همان آغاز با الگو قرار دادن سیره و روش پیامبر (ص) مبارزه با تبعیض و نابرابری و برقراری عدالت را سرلوحه کار خود قرار داد. (۰/۲۵) (صفحه ۸۲ درس ۶)

ج) ۱- احتمال خطا در نقل احادیث افزایش یافت و امکان کم و زیاد شدن عبارت‌ها یا فراموشی اصل حدیث فراهم شد. (۰/۵) ۲- شرایط مناسب برای جاعلان حدیث پیش آمد و آنان براساس اغراض شخصی به جعل یا تحریف حدیث پرداختند یا به نفع حاکمان ستمگر از نقل برخی احادیث خودداری کردند. (۰/۵) ۳- بسیاری از محققان از یک منبع هدایت بی‌بهره ماندند و به ناچار سلیقه شخصی را در احکام دینی دخالت دادند و گرفتار اشتباهات بزرگ شدند. (۰/۵) (صفحه ۹۱ درس ۷)

د) به گونه‌ای زندگی کنیم که سبب بدبینی دیگران نسبت به شیعیان نشویم (۰/۲۵) و بدانیم شیعه بودن تنها به اسم نیست، بلکه اسم باید با عمل صالح همراه باشد (۰/۲۵) تا پیرو حقیقی آنان شویم. (۰/۲۵) (صفحه ۱۰۵ درس ۸)

ه) اول این که، پیروان آن حضرت از یک سو امام خود را حاضر و ناظر بر خود می‌یابند (۰/۲۵) و از سوی دیگر آنان می‌توانند خواسته‌های خود را با امام خود همانند دوستی صمیمی در میان بگذارند و برای به دست آوردن رضایت ایشان، تلاش کنند (۰/۲۵) دوم این که جامعه به صورت گوناگون در هدایت‌های امام (۰/۲۵) و از ولایت معنوی ایشان برخوردار می‌گردد. (صفحه ۱۱۶ درس ۹)

و) به جهت وظایف مختلفی است که خالق حکیم بر عهده هر یک از زن و شوهر نهاده است (۰/۵) تا هر کدام از آن‌ها بتوانند در زندگی مشترک و خانوادگی نقش‌های خاصی را بر عهده بگیرند و یک خانواده متعادل را پدید آورند. (۰/۵) به طور مثال توانمندی عاطفی بالای زنان و قدرت جسمی بیش‌تر مردان برای آن است که زن با محبت مادری، فرزند را رشد دهد و مرد با کار کردن نان‌آور خانواده باشد. (۰/۵) (صفحه ۱۵۱ درس ۱۲)

۲۰. شو: تفاوت‌های زن و مرد

نشأت گرفته از حکمت خداوند است.

مرد و زن را به یکدیگر نیازمند می‌کند، به گونه‌ای که در کنار هم کامل می‌شوند.

نشانه برتری نیست، بلکه برتری هر کس نزد خداوند به میزان تقوای اوست.

مربوط به خصوصیات جسمی است.

نتیجه: هر کدام از مرد و زن در زندگی نقش‌های خاصی را بر عهده می‌گیرند و خانواده‌ای متعادل پدید می‌آید.

* دقت کنید به وجود آمدن خانواده‌ای متعادل نتیجه (معلول) تفاوت‌های نقش زن و مرد (علت) است.

تفاوت‌های زن و مرد

سؤالات متن:

مصحح شو:

۰.۵	الف) مجاهده در راستای ولایت ظاهری (۰/۵) (صفحه ۱۰۲ درس ۸)	۸
۰.۵	ب) انتخاب شیوه‌های درست مبارزه (۰/۵) (صفحه ۱۰۳ درس ۸)	
۲۰	موفق باشید.	

دوینگ

فوری

شب

امتحان

خلاصه کامل و جامع

برای مرور سریع

پایه یازدهم (مشترک)

تعلیمات دینی

درس ۱: هدایت الهی

تفکر و اندیشه

- آب، زندگی بخش جهان مادی: ﴿وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ﴾ / ﴿لِنُحْيِي بِهِ بَلَدَةً مَّيْتًا﴾
- دین، زندگی بخش روح انسان: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ﴾

نیازهای برتر انسان

- انسان با فراتر رفتن از سطح زندگی روزمره و اندیشه در افق بالاتر، با نیازهای برتر روبه‌رو می‌شود.
- برآمده از سرمایه‌های ویژه انسان است.
- پاسخ صحیح به آن‌ها سعادتمند انسان را تضمین می‌کند.
- به تدریج به دل‌مشغولی و دغدغه تبدیل می‌شوند.
- انسان تا پاسخ آن‌ها را نیابد، آرام نمی‌گیرد.

• امام سجاد (ع): «خدا یا ایام زندگانی مرا به آن چیزی اختصاص بده که مرا برای آن آفریده‌ای.» • «از کجا آمده‌ام آمدنم بهر چه بود»	۱ شناخت هدف زندگی انسان می‌خواهد بداند برای چه (چرا) زندگی می‌کند؟
«به کجا می‌روم آخر نمایی وطنم»	۲ درک آینده خویش • «آینده او چگونه است؟» • آیا زندگی او با مرگ تمام می‌شود؟ • نحوه زندگی او پس از مرگ چگونه است؟ • زاد و توشه سفر به جهان دیگر چیست؟
• آیات سوره عصر: ﴿وَالْعَصْرِ (۱) إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ (۲) إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَ تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَ تَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ (۳)﴾ • «مرد خردمند هنر پیشه را / عمر دو بایست در این روزگار تا به یکی تجربه آموختن / با دگری تجربه بردن به کار»	۳ کشف راه درست زندگی • راه زندگی یا «چگونه زیستن؟» دغدغه انسان‌های فکور و خردمند است. • انسان فقط یک‌بار به دنیا می‌آید؛ بنابراین باید از بین همه راه‌ها، راهی را برای زندگی انتخاب کند که به آن مطمئن باشد تا بتواند به هدف خلقت برسد.

الف) کاملاً درست و قابل اعتماد باشد. (پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است و عمر انسان محدود است.)

ب) همه‌جانبه باشد. (به نیازهای مختلف انسان به صورت هماهنگ پاسخ دهد، زیرا ابعاد وجود انسان پیوند و ارتباط کامل و تنگاتنگی با هم دارند و نمی‌توان برای هر بُعدی جداگانه برنامه‌ریزی کرد.)

- کسی می‌تواند پاسخ صحیحی به سؤال‌ها و نیازهای برتر بدهد که ← آگاهی کاملی از خلقت انسان، و ... داشته باشد. و بداند که انسان‌ها، پس از مرگ، چه سرنوشتی دارند.

شیوه هدایت خداوند

- خداوند هر دسته از مخلوقات را متناسب با ویژگی‌هایی که در وجودشان قرار داده است، هدایت می‌کند.
- شیوه هدایت انسان متناسب با دو ویژگی ۱ توانایی تعقل و تفکر و ۲ قدرت اختیار و انتخاب است.
- انسان ابتدا درباره هر کاری تفکر می‌کند، اگر تشخیص داد که آن کار مفید است و او را به هدفش می‌رساند، آن را انتخاب می‌کند و انجام می‌دهد.
- انسان با عقل خود در پیام الهی تفکر می‌کند و با کسب معرفت و تشخیص بایدها و نبایدها، راه صحیح زندگی را می‌یابد و پیش می‌رود.
- با کنار هم قرار گرفتن عقل و وحی می‌توان به پاسخ سؤال‌های اساسی دست یافت.
- اگر انسان هر برنامه دیگری غیر از برنامه خداوند را انتخاب کند، زیان خواهد کرد و با دست خالی به دیار آخرت خواهد شتافت.

براساس سخن امام کاظم (ع)

هدف از ارسال رسولان: تعقل بندگان در پیام الهی / کسانی این پیام را بهتر می‌پذیرند که از معرفت برتری برخوردار باشند / آنان که در تعقل و تفکر برترند، نسبت به فرمان‌های الهی داناترند / آن کس که عقلش کامل‌تر است، رتبه‌اش در دنیا و آخرت بالاتر است.

اتمام حجت خداوند با انسان: با ارسال پیامبران بشارت‌دهنده و هشداردهنده: ﴿رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِّئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ ...﴾

درس ۲: تداوم هدایت

براساس آیات قرآن کریم:

خداوند از پیامبران می‌خواهد در دین تفرقه نکنند.	خداوند از دین همان را برایتان بیان کرد که نوح را بدان سفارش نمود و آنچه را ما به تو وحی کردیم و به ابراهیم و موسی و عیسی توصیه نمودیم، این بود که دین را به پا دارید و در آن تفرقه نکنید.
دین مورد قبول در نزد خداوند، اسلام است.	قطعاً دین نزد خداوند، اسلام است و اهل کتاب در آن، راه مخالفت نپیمودند مگر پس از آنکه به حقانیت آن آگاه شدند، آن هم به دلیل رشک و حسدی که میان آنان وجود داشت.
حضرت ابراهیم (ع) مسلمان بود و مسیحیان و یهودیان او را پیرو دین یهودی و مسیحی می‌دانستند.	[این دین] آیین پدرتان ابراهیم است و او شما را از پیش، مسلمان نامید.
	ابراهیم نه یهودی بود و نه مسیحی؛ بلکه یکتاپرست (حق‌گرا) و مسلمان بود.

فطرت مشترک، منشأ دین واحد

- دین به معنی «راه» و «روش» است که خداوند برای زندگی انسان‌ها برگزیده است.
- فطرت به معنای نوع خاص آفرینش و فطرت انسان، آفرینش خاص انسان و ویژگی‌هایی است که خداوند در اصل آفرینش وی قرار داده است و انسان‌ها با این ویژگی‌های خاص شناخته می‌شوند. (مانند: تفکر و اختیار / دوست داشتن فضایل و بیزاری از رذایل اخلاقی و ...)
- به سبب ویژگی‌های مشترک (فطرت)، خداوند یک برنامه کلی به انسان‌ها عنایت کرده تا آنان را به هدف مشترکی که در خلقتشان قرار داده، برساند.

- خواستۀ اسلام } **در عرصۀ اندیشه:** ایمان به خود و جهان هستی و ایمان به خدای یگانه و دوری از شرک / فرستادگان الهی / سرای آخرت / عادلانه بودن نظام هستی
- } **در عرصۀ عمل:** عبادت و بندگی خداوند / کسب فضایل اخلاقی و دوری از رذایل اخلاقی / برپایی جامعه‌ای دینی براساس عدالت
- محتوای اصلی دعوت پیامبران یکسان است و همه آن‌ها یک دین آورده‌اند.
 - تعلیم انبیا در برخی احکام فرعی، متناسب با زمان، سطح آگاهی مردم و نیازهای هر دوره، تفاوت‌هایی با یکدیگر داشته است.

علل فرستادن پیامبران متعدد

۱ استمرار و پیوستگی در دعوت	• لازمه ماندگاری یک پیام، تبلیغ دائمی و مستمر آن است. • پیامبران الهی با ایمان استوار و تلاش بی‌مانند، در طول زمان‌های مختلف دین الهی را تبلیغ می‌کردند.
۲ رشد تدریجی سطح فکر مردم	• به دلیل رشد تدریجی فکر و اندیشه مردم، در هر دوره‌ای پیامبران اصول ثابت دین الهی را در خور فهم و اندیشه انسان‌های دوران خود بیان می‌کردند و متناسب با درک آنان سخن می‌گفتند. • حدیث «إِنَّا مَعَاشِرَ الْأَنْبِيَاءِ أَمَرْنَا أَنْ نُكَلِّمَ النَّاسَ عَلَى قَدْرِ عُقُولِهِمْ»
۳ تحریف تعلیمات پیامبر پیشین	• به علت ابتدایی بودن سطح فرهنگ و زندگی اجتماعی و عدم توسعه کتابت، تعلیمات انبیا به تدریج فراموش یا تحریف می‌شد. • بر این اساس پیامبران بعدی می‌آمدند و تعلیمات اصیل و صحیح را بار دیگر برای مردم بیان می‌کردند.

عوامل ختم نبوت

۱ آمادگی جامعه بشری برای دریافت برنامه کامل زندگی	در عصر نزول قرآن، آمادگی فکری و فرهنگی جوامع مختلف به میزانی رسیده بود که می‌توانست کامل‌ترین برنامه زندگی را دریافت و حفظ کند و به کمک آن، پاسخ نیازهای فردی و اجتماعی خود را به دست آورد.
۲ حفظ قرآن کریم از تحریف	• عواملی که سبب شد کتاب قرآن دچار تحریف نشود و هیچ کلمه‌ای بر آن افزوده یا از آن کم نگردد: ۱ تلاش و کوشش مسلمانان ، ۲ عنایت الهی ۳ اهتمامی که پیامبر اکرم (ص) در جمع‌آوری و حفظ قرآن داشت. • به همین جهت این کتاب نیازی به «تصحیح» ندارد و جاودانه باقی خواهد ماند.

تعیین امام معصوم از طرف خداوند سبب شد که مسئولیت‌های پیامبر، به‌جز دریافت وحی ادامه یابد و جامعه کمبودی از جهت رهبری و هدایت نداشته باشد.	۲ وجود امام معصوم پس از پیامبر (ص)
• دینی می‌تواند برای همیشه ماندگار باشد که بتواند به همه سؤالات و نیازهای انسان‌ها در همه مکان‌ها و زمان‌ها پاسخ دهد. • دین اسلام ویژگی‌هایی دارد که می‌تواند پاسخ‌گوی نیازهای بشر در دوران‌های مختلف باشد: اول: توجه به نیازهای متغیر، در عین توجه به نیازهای ثابت؛ دو دسته نیاز انسان: ۱- نیازهای ثابت: همیشه برای بشر وجود داشته و دین اسلام برای تأمین هر کدام از این نیازها قوانین ثابت و مشخصی دارد. (نیاز به امنیت، عدالت و ...) ۲- نیازهای متغیر: یعنی انسان‌ها با گذشت زمان برای پاسخ‌گویی به نیازهای ثابت خود، از روش‌ها و شیوه‌های مختلف و متغیری استفاده می‌کنند. (چگونگی تأمین امنیت، شیوه دادوستد و ...) متخصصان دین می‌توانند از درون آن با توجه به نیازهای جدید به‌وجودآمده، قوانین مورد نیاز جامعه درباره بانکداری، اسکناس، خرید و استفاده از سلاح‌های جدید را استخراج کنند و در اختیار مردم قرار دهند. دوم- وجود قوانین تنظیم‌کننده: دسته‌ای از قواعد و قوانین که به مقررات اسلامی خاصیت انطباق و تحرک داده و بر همه احکام و مقررات اسلامی تسلط دارند. مانند بازرسان عالی، احکام و مقررات را تحت نظر قرار می‌دهند و کنترل می‌کنند. مثال: قاعده لاضرر و لاضرار	۳ پویایی و روزآمد بودن دین اسلام

- آمدن پیامبر جدید و آوردن کتاب جدید نشانگر این است که ← بخشی از تعلیمات پیامبر قبلی، اکنون نمی‌تواند پاسخ‌گوی نیازهای مردم باشد.
- وجود دو یا چند دین در یک زمان نشانگر این است که ← پیروان پیامبر قبلی به آخرین پیامبر ایمان نیاورده‌اند و این کار به معنای سرپیچی از فرمان خدا و عدم پیروی از پیامبران گذشته است.
- تنها دینی که می‌تواند مردم را به رستگاری دنیا و آخرت برساند، اسلام است ﴿وَمَنْ يَتَّبِعْ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ (دین مورد قبول خداوند، اسلام است و اختیار کردن دینی جز آن، خسران و زیان در آخرت را به همراه دارد).
- پیامبران مانند فروشنده‌گان کالا نیستند که هر کدام برای خود فروشگاه‌های باز کرده و کالای خود را تبلیغ کنند، بلکه مانند معلمان یک مدرسه‌اند که پایه‌های مختلف تحصیلی را به‌ترتیب تدریس می‌کنند و هر کدام مطالب سال قبل را تکمیل می‌کنند. آنان همه یک برنامه و هدف مشخص را دنبال و همه یکدیگر را تأیید کرده‌اند.

درس ۳: معجزه جاویدان

- قرآن کریم، آخرین کتاب الهی است که بر خاتم پیامبران نازل شده و گواه و دلیل نبوت ایشان است.
 - تعریف معجزه:** هر گاه پیامبری از سوی خداوند مبعوث می‌شد، برای اینکه مردم دریابند که وی با خداوند ارتباط دارد و از طرف او مأمور به پیامبری شده است، کارهای خارق‌العاده‌ای انجام می‌داد که هیچ‌کس بدون تأیید و اذن خداوند قادر به انجام آن‌ها نبود.
 - قرآن آن را «آیت» (نشانه و علامت نبوت) و اندیشمندان اسلامی آن را «معجزه» می‌نامند. (دیگران در انجام آن عاجزند).
- ویژگی معجزه آخرین پیامبر الهی
- ① مردم زمان خودش به معجزه بودن آن اعتراف کنند و آن را فوق توان بشری بدانند.
 - ② آیندگان هم معجزه بودن آن را تأیید کنند.
- تعریف تحدی:** خداوند کریم از کسانی که در الهی بودن قرآن کریم تردید دارند، می‌خواهد که مانند آن را بیاورند و این دعوت به مبارزه را «تحدی» می‌گویند.

خداوند برای اثبات نهایت عجز و ناتوانی کسانی که در الهی بودن قرآن شک دارند، پیشنهاد آوردن حتی یک سوره مانند سوره‌های قرآن را می‌دهد. (تحدی قرآن)	﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ﴾
خداوند تأکید می‌کند که هیچ‌گاه، هیچ‌کس نمی‌تواند همانند قرآن را بیاورد. (حتی اگر همه انسان‌ها و دیگر موجودات پشتیبان هم باشند). (تحدی قرآن)	﴿قُلْ لِّئِنْ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَ لَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا﴾

- آسان‌ترین راه برای غیرالهی نشان دادن اسلام و قرآن کریم، آوردن سوره‌ای مشابه یکی از سوره‌های این کتاب الهی است. (که با وجود گذشت ۱۴ قرن و تلاش فراوان مخالفان، هیچ‌کس نتوانسته سوره‌ای حتی به اندازه سوره «کوثر» بیاورد).

جنبه‌های اعجاز قرآن کریم

۱ اعجاز لفظی	• قرآن دارای زیباترین و مناسب‌ترین کلمات و عبارت‌هاست. • آشنایی با زبان عربی سبب می‌شود فرد به محض خواندن قرآن، دریابد که آیات آن با سایر سخن‌ها کاملاً فرق می‌کند. • ساختار زیبا و آهنگ موزون و دلنشین کلمه‌ها و جمله‌ها، شیرینی بیان و رسایی تعبیرات با وجود اختصار از اعجاز لفظی است که سبب شد سران مشرکان، مردم را از شنیدن قرآن منع کنند. • اعجاز لفظی سبب نفوذ خارق‌العاده این کتاب آسمانی در افکار و قلوب در طول تاریخ شده است و بسیاری از مردم به‌خصوص ادیبان و دانشمندان تحت تأثیر آن مسلمان شده‌اند.
۲ اعجاز محتوایی	• قرآن کریم از نظر محتوا و مطالب، دارای ویژگی‌هایی است که نشان می‌دهد از قلم هیچ اندیشمندی تراوش نکرده است، چه رسد به شخصی که قبل از آن، چیزی ننوشته و آموزشی ندیده است. • این جنبه از اعجاز برای کسی که زبان قرآن را نمی‌داند و از ترجمه‌ها استفاده می‌کند نیز قابل فهم و ادراک است. الف) انسجام درونی در عین نزول تدریجی: • میان آیات قرآن هیچ تعارض و ناسازگاری نیست و آیت‌ها دقیق‌تر از اعضای یک بدن با یکدیگر هماهنگی دارند و همدیگر را تأیید می‌کنند. / آیه: ﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَ لَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لَوْجِدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا﴾ ب) تأثیرناپذیری از عقاید دوران جاهلیت: • قرآن کریم از فرهنگ جاهلیت تأثیر نپذیرفت، به‌شدت با آداب جاهلی مبارزه کرد و به اصلاح جامعه پرداخت. • از موضوع‌هایی همچون عدالت‌خواهی، علم‌دوستی، معنویت و حقوق برابر انسان‌ها سخن گفته است. ج) جامعیت و همه‌جانبه بودن: • قرآن کریم در مورد همه مسائل مهم و حیاتی که انسان در هدایت به‌سوی کمال بدان نیاز دارد، سخن گفته است. • این کتاب از امور معنوی و آخرت، رابطه انسان با خدا، زندگی مادی و دنیوی انسان، مسئولیت‌های اجتماعی و رابطه وی با انسان‌های دیگر سخن می‌گوید و برنامه‌ای جامع و همه‌جانبه را در اختیارش قرار می‌دهد. • امام باقر (ع): «خداوند آنچه را که امت تا روز قیامت به آن احتیاج دارد، در کتابش [قرآن] آورده است.» د) ذکر نکات علمی بی‌سابقه: • در جامعه‌ای که علم و دانش جایگاهی نداشت، قرآن کریم به برخی نکات علمی اشاره می‌کند که در تمام دنیای آن روز بی‌سابقه بود و بعدها به‌مرور زمان توسط دانشمندان کشف گردید. نمونه ۱ حرکت زمین: قرآن کریم در آیات خود به حرکت زمین اشاره می‌کند که از آن جمله، تشبیه زمین به دلول است. ۲ انبساط جهان: یکی از مهم‌ترین کشفیات نجومی انسان در قرن بیستم است. مطلبی که خداوند در قرآن کریم به آن اشاره کرده است: ﴿وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا بِإِيدٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ﴾

درس‌نخوانده بودن پیامبر (ص)

﴿وَمَا كُنْتُمْ تَدْعُونَ مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخُطُّهُ بِيَمِينِكُمْ إِذَا لَأْتَابَ الْمُبْطِلُونَ﴾ و پیش از آن هیچ نوشته‌ای نمی‌خواندی و با دست خود، آن را نمی‌نوشتی که در آن صورت اهل باطل به شک می‌افتادند.»
اگر پیامبر (ص) می‌توانست بخواند و بنویسد مورد تهمت قرار می‌گرفت و می‌گفتند آیاتی که برای مردم می‌خواند، وحی الهی نیست بلکه یا آن‌ها را از خود می‌گوید و یا کسی به او آموخته است، این خود می‌توانست در اذهان مردم شک و تردید ایجاد کند، ولی نخواندن و نوشتن پیامبر این تهمت را خنثی کرد.
نگار من که به مکتب نرفت و خط ننوشت به غمزه مسئله‌آموز صد مدرس شد

درس ۴: مسئولیت‌های پیامبر (ص)

سه مسئولیت مهم پیامبر اکرم (ص)

۱ دریافت و ابلاغ وحی	• پیامبر (ص) آیات قرآن را به‌طور کامل از فرشته وحی دریافت و بدون ذره‌ای کم یا زیاد به مردم می‌رساند. • نویسندگانی را مأمور نوشتن قرآن نمود: «کاتبان وحی» • عده زیادی آیات قرآن را فرا می‌گرفتند و در سینه خود حفظ و به آن عمل می‌کردند: «حافظان وحی» • اولین و برترین کاتب و حافظ قرآن کریم، حضرت علی (ع) بود. • عبدالله بن مسعود: «ما ده آیه از قرآن را از پیامبر (ص) فرا می‌گرفتیم و بعد از اینکه در معنای آن تفکر می‌کردیم و به آن عمل می‌نمودیم، بار دیگر برای یاد گرفتن آیات بعدی، نزد پیامبر می‌رفتیم.»
-----------------------------	---

• پیامبر (ص)، وظیفه تعلیم و تبیین آیات قرآن کریم را بر عهده داشت تا مردم بتوانند به معارف بلند این کتاب آسمانی دست یابند. / جزئیات احکام و قوانین را بفهمند. / شیوه عمل کردن به آن را بیاموزند. • گفتار و رفتار پیامبر (ص)، اولین و معتبرترین مرجع علمی برای فهم عمیق آیات الهی است. • پیامبر (ص) اولین و بزرگ‌ترین معلم قرآن بوده است.	۲) تعلیم و تبیین تعالیم قرآن (مرجعیت دینی)
• مسئولیت دیگر پیامبر اکرم (ص) ولایت بر جامعه است. ولایت به معنی سرپرستی و رهبری می‌باشد. • ایشان در مدینه، به کمک مردم آن شهر (انصار) و کسانی که از مکه آمده بودند (مهاجران)، حکومتی را که بر مبنای قوانین اسلام اداره می‌شد، پی‌ریزی نمود. • امام باقر (ع): «بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ عَلَى الصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَالصَّوْمِ وَالْحَجِّ وَالْوَلَايَةِ وَلَمْ يُنَادَ بِشَيْءٍ كَمَا نُوْدِيَ بِالْوَلَايَةِ» (اسلام بر «پنج پایه» استوار است و از میان آن‌ها «ولایت» مهم‌ترین پایه است).	۳) اجرای قوانین الهی با تشکیل حکومت اسلامی (ولایت ظاهری)

دلایل ضرورت تشکیل حکومت اسلامی

الف) ضرورت اجرای احکام اجتماعی اسلام

- یکی از اهداف ارسال پیامبران آن بود که مردم، جامعه‌ای بر پایه عدل بنا کنند و روابط مردمی و زندگی اجتماعی خود را براساس قوانین عادلانه اسلام بنا نهند.
- آیه مرتبط: ﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ﴾
- نتیجه: این هدف بزرگ بدون وجود یک نظام حکومتی سالم، میسر نیست.
- قرآن کریم احکام اجتماعی متعددی مانند خمس، زکات، حقوق و مسئولیت‌های خانواده و جامعه، امر به معروف و نهی از منکر، مبارزه با ظلم و جهاد با تجاوزگران و ستمکاران دارد.
- نتیجه: اجرای این قوانین بدون تشکیل حکومت امکان‌پذیر نیست.
- سخن امام خمینی: «مذهب اسلام هم‌زمان با اینکه به انسان می‌گوید که خدا را عبادت کن و چگونه عبادت کن، به او می‌گوید چگونه زندگی کن و ... / هیچ حرکتی و عملی از فرد و جامعه نیست، مگر اینکه مذهب اسلام برای آن حکمی مقرر داشته است.»

ب) ضرورت پذیرش ولایت الهی و نفی حاکمیت طاغوت

- ولی و سرپرست حقیقی انسان‌ها ① فرمان‌برداری و اطاعت از دستورهای او و کسانی که خودش معین کرده، ضروری و واجب است.
- خداست بنابراین ② اجرای هر قانون و پیروی از هر کس، هنگامی صحیح است که به گونه‌ای به قانون الهی و فرمان او باز گردد.
- تعریف طاغوت: کسانی که به مردم فرمان می‌دهند و قانون‌گذاری می‌کنند، درحالی‌که فرمان و قانونشان نشأت گرفته از فرمان الهی نیست، «طاغوت» نامیده می‌شوند. (پذیرش حکومت «طاغوت» و دستورهای او بر مسلمانان، حرام است.)
- نتیجه: لازم است در جامعه، حکومتی وجود داشته باشد که «طاغوتی» نباشد.
- آیه مرتبط: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا نُزِّلَ إِلَيْكَ وَمَا نُزِّلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾ (کسانی که گمان ایمان به خداوند را دارند می‌خواهند برای داوری به طاغوت مراجعه کنند و در این صورت گرفتار گمراهی دور و دراز شیطان می‌شوند).
- سخن امام خمینی: «به این دلیل که هر نظام سیاسی غیراسلامی، نظامی شرک‌آمیز است، چون حاکمش «طاغوت» است، ما موظفیم آثار شرک را از جامعه مسلمانان و از حیات آنان دور کنیم و از بین ببریم.»

ولایت معنوی رسول خدا (ص)

- تعریف ولایت معنوی: ولایت معنوی همان سرپرستی و رهبری معنوی انسان‌هاست که مرتبه‌ای برتر و بالاتر از ولایت ظاهری شمرده می‌شود.
- رسول خدا (ص) با انجام وظایف عبودیت و بندگی و در مسیر قرب الهی به مرتبه‌ای از کمال نائل شد که می‌توانست عالم غیب و ماورای طبیعت را مشاهده کند و به اذن الهی در عالم خلقت تصرف نماید. (شفای بیماران و دور کردن بلا از شخص یا جامعه به اذن الهی)
 - هدایت معنوی: این هدایت، از طریق امداد غیبی و الهامات و مانند آن است نه از طریق آموزش معمولی و عمومی.
 - میزان بهره‌مندی انسان‌ها از این هدایت به درجه ایمان و عمل آنان بستگی دارد.
 - حضرت علی (ع): «روزی رسول خدا (ص) هزار باب از علم را به رویم گشود که از هر کدام، هزار باب دیگر گشوده می‌شد.»

عصمت پیامبران

• بدون وجود عصمت، مسئولیت پیامبری به نتیجه نخواهد رسید، زیرا:

اگر پیامبری در دریافت وحی و ابلاغ آن به مردم معصوم نباشد	① دین الهی به درستی به مردم نمی‌رسد. ② امکان هدایت از مردم سلب می‌شود.
اگر پیامبری در تعلیم و تبیین دین و وحی الهی معصوم نباشد	① امکان انحراف در تعلیم الهی پیدا می‌شود. ② اعتماد مردم به دین از دست می‌رود.
اگر پیامبری در اجرای احکام الهی معصوم نباشد	① امکان دارد کارهایی که مخالف دستورهای خدا است، انجام دهد. ② مردم نیز از او سرمشق بگیرند و مانند او عمل کنند و به گمراهی دچار شوند.

• فقط خداوند است که از آشکار و نهان افراد اطلاع دارد و می‌تواند توانایی فرد در دوری از گناه را تشخیص دهد. بنابراین، وقتی خداوند کسی را به پیامبری برمی‌گزیند، معلوم می‌شود که وی می‌تواند مسئولیت خود را به درستی انجام دهد: ﴿اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ﴾

قدرشناسی از پیامبر اکرم (ص)

وحدت مسلمانان } ① راهی برای قدرشناسی از پیامبر (ص)
② برنامه‌ای برای خنثی کردن نقشه‌های دشمنان اسلام

سخن امام خمینی (ه): «ای مسلمانان جهان که به حقیقت اسلام ایمان دارید، به‌پاخیزید و در زیر پرچم توحید و در سایه تعلیمات اسلام مجتمع شوید و دست خیانت ابرقدرت‌ها را از ممالک خود و خزائن سرشار آن کوتاه کنید و دست از اختلافات و هواهای نفسانی بردارید که شما دارای همه‌چیز هستید. بر فرهنگ اسلام تکیه کنید و با غرب و غرب‌زدگی مبارزه نمایید و روی پای خودتان بایستید.»

برخی اقدامات برای وحدت مسلمانان

- از اهانت و توهین به مقدسات سایر مسلمانان خودداری کنیم. (اعتقادات خود را با **دانش و استدلال**، **اعتلا و ارتقا** ببخشیم).
- از مظلومان در تمام نقاط جهان، با روش‌های درست دفاع کنیم و برای رهایی آنان از ظلم بکوشیم.
- پیامبر (ص):** هر کس فریاد دادخواهی مظلومی را که از مسلمانان یاری می‌طلبد بشنود، اما به یاری آن مظلوم برخیزد، مسلمان نیست.
- کسانی را که به‌ظاهر خود را مسلمان می‌نامند، ولی با دشمنان اسلام دوستی می‌ورزند، بشناسیم و فریب برنامه‌های آنان را نخوریم.

درس ۵: امامت، تداوم رسالت

مسئولیت‌های سه‌گانه رسول خدا (ص) پس از ایشان

- مسئولیت **اول**، یعنی دریافت و ابلاغ وحی به مردم، با ختم نبوت **پایان می‌پذیرد**.
- سه فرض در مورد **دو مسئولیت دیگر**:
- فرض اول:** قرآن کریم و پیامبر اکرم (ص) در این باره سکوت کرده‌اند. **باطل است، زیرا:**
قرآن کریم، هدایتگر مردم در همه امور زندگی است و ممکن نیست نسبت به این دو مسئولیت مهم، **بی تفاوت باشد**.
- پیامبر (ص) آگاه‌ترین مردم نسبت به اهمیت این مسئولیت‌هاست و نمی‌تواند از کنار چنین مسئله مهمی با **سکوت و بی توجهی** بگذرد.
- بی توجهی** به این مسئله بزرگ، خود دلیلی بر نقص دین اسلام است؛ درحالی که **دین اسلام کامل‌ترین دین الهی است**.
- فرض دوم:** این دو مسئولیت **پایان یافته‌اند. باطل است، زیرا:**
- نیاز جامعه به حکومت و تبیین دین، پس از رسول خدا (ص) نه تنها از بین نرفت، بلکه افزایش هم یافت.
- اصولاً حکومت و اداره جامعه و تبیین دین، **امری تمام‌شدنی و پایان‌پذیر نیست**.
- فرض سوم:** تعیین جانشین (امام) به فرمان خدا، که دو مسئولیت «تعلیم و تبیین دین» و «ولایت ظاهری» را بر عهده بگیرد. (قابل قبول)
- جانشین پیامبر (ص)، همان صفات و ویژگی‌های ایشان را داشته باشد؛ از جمله اینکه **«عصمت»** داشته باشد و **تشخیص عصمت برای انسان‌ها ممکن نیست**؛ بنابراین، همان‌طور که پیامبر از طرف خدا تعیین می‌شود، امام و جانشین پیامبر (ص) را نیز خداوند تعیین می‌کند.

تعیین امام

برخی از آیات و روایات مربوط به جانشینی حضرت علی (ع)

• سه سال بعد از بعثت بر پیامبر (ص) نازل شد. • رسول خدا (ص) چهل نفر از بزرگان بنی‌هاشم را دعوت کرد و درباره اسلام با آنان سخن گفت و از آنان برای ترویج و تبلیغ اسلام، کمک خواست. تنها امام علی (ع)، سه بار اعلام آمادگی کرد. • حدیث پیامبر (ص) در مورد حضرت علی (ع): همانا این، برادر من، وصی من و جانشین من در میان شما خواهد بود.	آیه انذار ﴿وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ﴾
• در این آیه به ویژگی‌های ولی و سرپرست مسلمانان اشاره شده است. (ایمان دارند- نماز به پا می‌دارند- در حالت رکوع زکات می‌دهند). • مصداق آیه، حضرت علی (ع) بود که در حال رکوع، انگشتر خود را به فقیر بخشید. • نزول آیه به شکلی بود که مردم به چشم ببینند و از زبان پیامبر بشنوند تا امکان مخفی کردن نباشد.	آیه ولایت ﴿إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ﴾
• پیامبر (ص) در تفسیر آیه ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولِيَ الْأَمْرِ مِنْكُمْ ...﴾ و معرفی اولی الامر حدیث جابر را بیان کردند. • مسلمانان باید از خدا، رسول و صاحبان امر اطاعت کنند. • بنا بر سخن پیامبر (ص) اولی الامر همان دوازده امام معصوم شیعیان از امام علی (ع) تا حضرت مهدی (عج) هستند.	حدیث جابر «ای جابر، آنان جانشینان من و امامان بعد از من‌اند. نخستین آنان علی بن ابی طالب است و ...»
• پیامبر اکرم (ص) این حدیث را به‌طور مکرر، از جمله در روزهای آخر عمر خود، می‌فرمود. • قرآن و اهل بیت (ع) دو یادگار جدایی‌ناپذیر پیامبر (ص) هستند: همان‌طور که قرآن همیشگی است، وجود معصوم نیز در کنار آن همیشگی می‌باشد. • در صورتی مسلمانان گمراه نمی‌شوند که به قرآن و اهل بیت به همراه هم و هم‌زمان تمسک جویند. • نمی‌توان برای هدایت و سعادت اخروی، فقط از یکی از دو یادگار پیامبر (ص) پیروی کرد.	حدیث ثقلین «إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ كِتَابَ اللَّهِ وَ عِتْرَتِي أَهْلَ بَيْتِي مَا إِن تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا لَنْ تَضَلُّوا أَبَدًا وَ إِنَّهُمَا لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ»
• حدیث منزلت جایگاه حضرت علی (ع) را به‌عنوان مشاور، پشتیبان و وزیر پیامبر (ص) مشخص می‌کند. • در این حدیث موضوع ختم نبوت نیز مطرح شده است.	حدیث منزلت «أَنْتَ مَتَى بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى إِلَّا أَنَّهُوَ لَا نَبِيَّ بَعْدِي»
• پس از نزول آیه ﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَ إِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ ...﴾ و برای اجرای دستور خداوند پیامبر (ص) حدیث غدیر را بیان کردند. • واقعه غدیر در سال دهم هجرت و در آخرین حج پیامبر (ص) که به «حَجَّةُ الْبَلَاغِ» و «حَجَّةُ الْوَدَاعِ» مشهور است و در محل غدیر خم صورت گرفت. • قبل از بیان حدیث غدیر پیامبر پرسش «أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ أَوْلَى النَّاسِ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ» را مطرح کرد. • پس از بیان حدیث، مردم برای عرض تبریک و شادباش به‌سوی امام آمدند و با وی بیعت کردند.	حدیث غدیر «مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَهَذَا عَلِيٌّ مَوْلَاهُ»

عصمت ائمه اطهار

- بیانگر عصمت اهل بیت (ع) است. (این آیه، تعداد خاصی از خانواده پیامبر را در بر می‌گیرد که دارای **مقام عصمت** هستند: **فاطمه زهرا (س)**، **حضرت علی (ع)**، **امام حسن (ع)** و **امام حسین (ع)**)
- در منزل **اُمّ‌سَلَمَه**، **همسر رسول خدا (ص)**، و پس از جمله «خداایا! اینان اهل بیت من‌اند؛ آنان را از هر پلیدی و ناپاکی حفظ کن!» نازل شد.
- آیه ۳۳ سوره احزاب، معروف به آیه تطهیر: ﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ يُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا﴾
- پیامبر (ص) برای آگاهی مردم از این موضوع، **مدت‌ها هر روز صبح**، هنگام رفتن به مسجد از در خانه فاطمه (س) می‌گذشت و اهل خانه را «**اهل بیت**» صدا می‌زد و آیه تطهیر را می‌خواند.

نتیجه‌گیری

- الف** پیامبر اکرم (ص)، با هدایت خداوند، **حضرت علی (ع)** و **پازده فرزند ایشان** را به جانشینی خود معرفی کرده است و آنان عهده‌دار مسئولیت امامت‌اند.
- ب** لازمه این مرتبه از جانشینی: علم کامل و عصمت از گناه و اشتباه است.
- ج** حضرت فاطمه زهرا (س) جزء اهل بیت است و اگرچه عهده‌دار امامت نبوده، اما دارای علم و عصمت کامل است و پیروی از کلام و رفتار وی بر همه مسلمانان واجب و سرچشمه هدایت و رستگاری است.

درس ۶: پیشوایان اسوه

پیامبر (ص) { • سیزده سال برای هدایت مردم مکه تلاش کرد.
• پس از هجرت به مدینه، به فرمان خداوند، حکومت اسلامی را بنا نهاد و ده سال حکومت کرد.

• ایشان در همه زمینه‌های فردی و اجتماعی، از جمله در جایگاه رهبری، از سوی خداوند به‌عنوان الگو و اسوه انسان‌ها معرفی شد: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَ الْيَوْمَ الْآخِرَ وَ ذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا﴾

سیره پیامبر (ص) در رهبری جامعه

- پیامبر (ص) در این مورد با قاطعیت عمل کرد و کوشید جامعه‌ای عادلانه بنا کند که در آن از تبعیض خبری نباشد و همه در برابر قانون الهی یکسان باشند. - درآمد بیت‌المال را به تساوی میان مسلمانان تقسیم کرد و فرقی میان عرب و غیرعرب نمی‌گذاشت. - در برابر پایمال شدن حق شخصی خود، بردبار و ملایم بود ولی در برابر نادیده گرفته شدن حقوق افراد جامعه می‌ایستاد و کوتاه نمی‌آمد. - متجاوزان حقوق مردم را در هر موقعیت و مقامی که بودند، مجازات می‌کرد. - سقوط اقوام و ملل پیشین از نظر ایشان به دلیل تبعیض در اجرای عدالت بود.	۱ تلاش برای برقراری عدالت و برابری
- رفتار رسول خدا (ص) با مردم به قدری محبت‌آمیز بود که مردم، ایشان را پدر مهربان خود می‌دانستند. - رسول خدا (ص) به یاران خود می‌فرمود: «بدی‌های یکدیگر را پیش من بازگو نکنید؛ زیرا دوست دارم با دلی پاک و خالی از کدورت با شما معاشرت کنم». - هرکس به خانه آن حضرت می‌رفت، به او احترام می‌گذاشت و با آنان در موارد مختلف هم‌سخن می‌شد و سخن آنان را می‌شنید و آنان را منع نمی‌کرد. تنها وقتی کار حرامی مانند غیبت کردن از آنان سر می‌زد؛ در این موارد بود که آنان را از ادامه بحث باز می‌داشت.	۲ محبت و مدارا با مردم
- پیامبر (ص) چنان علاقه‌مند به نجات مردم از گمراهی بود که سختی‌ها و آزارهای این راه، هرگز سبب دوری او از مردم نگردید. - آن‌قدر برای هدایتشان شبانه‌روز تلاش کرد که خداوند در این باره خطاب به مسلمانان فرمود: «رنج شما برای او سخت و دشوار است و بر [هدایت] شما حریص (به شدت علاقه‌مند) است». - با وجود تمام توهین‌های سران قریش، آن‌قدر با مهربانی و صبر و تحمل، به هدایت مردم ادامه می‌داد که گاه نزدیک بود از شدت غصه و اندوه فراوان از پا در آید: ﴿لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ أَلَّا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ﴾ - حضرت علی (ع): «پیامبر یک طبیب سیار بود، [برخلاف سایر طبیبان] او خود به سراغ مردم می‌رفت، ... با داروهای خویش بیماران غفلت‌زده و سرگشته را درمان می‌کرد». - آن حضرت، تلاش می‌کرد حتی کسانی را که با ایشان می‌جنگیدند، هدایت کند و به‌سوی حق دعوت نماید.	۳ سخت‌کوشی و دلسوزی در هدایت مردم
- رسول خدا (ص) با فقر مبارزه می‌کرد و به دنبال بنای جامعه‌ای آباد و دور از محرومیت بود. - با کوچک شمردن فقیران و بینوایان به مخالفت برمی‌خاست. - مردم را به کار و فعالیت تشویق می‌کرد، از بیکاری بدش می‌آمد و کسانی را که فقط عبادت می‌کردند و کار نمی‌کردند، مذقت می‌کرد. - به فقیران بسیار احترام می‌گذاشت و اجازه نمی‌داد که به‌خاطر فقر مورد بی‌توجهی قرار گیرند و فراموش شوند. - ثروت را ملاک برتری نمی‌شمرد. به آسانی با فقیرترین و محروم‌ترین مردم می‌نشست. - می‌فرمود: «به من ایمان نیاورده است کسی که شب را با شکم سیر بخوابد و همسایه‌اش گرسنه باشد».	۴ مبارزه با فقر و محرومیت

جان و جانشین پیامبر

• ده سال قبل از بعثت پیامبر در خانه کعبه به دنیا آمد.

امیرمؤمنان، علی (ع) { پدرش حضرت ابوطالب به پیشنهاد پیامبر، نام ایشان را «علی» گذاشت. این نام به معنی «والا» و «بلندمرتبه» است.

• سه یا چهار سال بیشتر نداشت که به خانه پیامبر آمد و چندین سال نزد ایشان زندگی می‌کرد.

توصیف حضرت علی (ع) در کلام پیامبر (ص)

- «سوگند به خدایی که جانم در دست قدرت اوست، این مرد و شیعیان و پیروان او، رستگاران و در روز قیامت، اهل نجات‌اند.»
 - «این مرد اولین ایمان آورنده به خدا، وفادارترین شما در پیمان با خدا، راسخ‌ترین شما در انجام فرمان خدا، صادق‌ترین شما در داوری بین مردم، بهترین شما در رعایت مساوات بین آن‌ها و ارجمندترین شما نزد خداست.»
 - آیه ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِّیَّةِ﴾ پس از جملات پیامبر (ص) نازل شد و مصداق خیر البریة (بهترین مخلوقات)، حضرت علی و پیروان ایشان هستند.
- تعریف شیعه:** شیعه، مسلمانی است که به فرمان خدا و پیامبر (ص)، امیرالمؤمنین علی (ع) را جانشین پیامبر می‌داند و از او پیروی می‌کند.
- برخی ویژگی‌های حضرت علی (ع) در رهبری جامعه:

۱ عدالت بی‌مانند	• امام علی (ع) از همان آغاز با الگو قرار دادن سیره و روش پیامبر (ص)، مبارزه با تبعیض و نابرابری و برقراری عدالت را سرلوحه کار خود قرار داد. • «ای مردم، گروهی بیش از حق خود از بیت‌المال و اموال عمومی برداشته‌اند و جیب خود را انباشته‌اند و ملک و باغ خریده‌اند ... اینان در حقیقت تنگ دنیا و عذاب آخرت را خریده‌اند؛ اما بدانید که من حق مردم مظلوم را از اینان بازمی‌ستانم و از این پس سهم همه مسلمانان را از بیت‌المال به طور مساوی خواهم داد.» • «سوگند به خدا اگر همه دنیا را [با تمام وسعتش] به من بدهند تا به اندازه گرفتن پوست جو، از دهان موری خدا را نافرمانی کنم، نخواهم کرد.»
۲ علم بی‌کران	• ایشان در جهان‌شناسی، انسان‌شناسی، دین‌شناسی، حکومت و کشورداری، نظام اجتماعی و سایر موضوعات مورد نیاز هدایت و سعادت انسان، سخن گفته و ما را راهنمایی کرده است. • کتاب «نهج‌البلاغه» که بخشی از سخنرانی‌ها، نامه‌ها و پند و اندرزهای ایشان را در خود جای داده، حکایتگر این دانش بی‌مانند است. • ابن ابی‌الحدید که از دانشمندان بزرگ اهل سنت است، شرح مفصلی بر نهج‌البلاغه نوشته، در مقدمه کتاب خود می‌گوید: «به حق، سخن علی را از سخن خالق (قرآن) فروتر و از سخن مخلوق (دیگر انسان‌ها) برتر خوانده‌اند.» • حدیث «أَنَا مَدِیْنَةُ الْعِلْمِ وَ عَلِیُّ بَابُهَا فَمَنْ أَرَادَ الْعِلْمَ فَلْيَأْتِهَا مِنْ بَابِهَا»، بیانگر عصمت علمی حضرت علی (ع) است.

درس ۷: وضعیت فرهنگی، اجتماعی و سیاسی مسلمانان، پس از رحلت رسول خدا (ص)

هشدار خداوند به مسلمانان در مورد بازگشت به ارزش‌های دوران جاهلیت:

﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ وَ مَنْ يَنْقَلِبْ عَلَىٰ عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا وَ سَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ﴾

رخدادهایی پس از رحلت پیامبر

- پس از رحلت رسول خدا (ص) حوادثی رخ داد که رهبری امت را از مسیری که پیامبر (ص) برنامه‌ریزی کرده و بدان فرمان داده بود، خارج کرد.
- نتیجه**
- ۱ نظام حکومت اسلامی که بر مبنای «امامت» طراحی شده بود، **تحقق نیافت**.
 - ۲ امامان معصوم (ع) با وجود حضور در جامعه، **فاقد قدرت و امکانات لازم** برای اجرای همه‌جانبه مسئولیت‌های خود شدند.

تشکیل حکومت پس از پیامبر (ص)

حضرت علی (ع)	• یک دوره کوتاه چهار سال و نه ماهه، اداره حکومت به امام علی (ع) رسید. • ایشان عالی‌ترین نمونه حکومت را عرضه کردند.
بنی‌امیه	• ابوسفیان حدود دو سال قبل از رحلت پیامبر به ناچار تسلیم شد و به‌ظاهر، اعلام مسلمانی کرد. • معاویه جنگ صفین را علیه امیرالمؤمنین به راه انداخت و در سال چهلیم هجری با بهره‌گیری از ضعف و سستی یاران امام حسن (ع)، حکومت مسلمانان را به دست گرفت و خلافت رسول خدا (ص) را به سلطنت تبدیل کرد. • یزید؛ شخصی بود که از هیچ کار زشت و ناپسندی ابایی نداشت. • همین شخص، نوۀ گرامی پیامبر (ص)، امام حسین (ع) و فرزندان و یارانش را با وضع هولناکی به شهادت رساند.
بنی‌عباس	• خود را از عموزادگان پیامبر می‌دانستند و به نام اهل بیت، قدرت را از بنی‌امیه گرفته بودند. • روش سلطنتی بنی‌امیه را ادامه دادند و در ظلم و ستم به اهل بیت پیامبر (ص) از چیزی فروگذار نکردند. • اگر دو عامل ۱ تحول معنوی و فرهنگی ایجادشده در عصر پیامبر (ص) و ۲ دو میراث گرانقدر پیامبر (ص) قرآن کریم و ائمه اطهار (ع) نبود، جز نامی از اسلام باقی نمی‌ماند.

مهم‌ترین چالش‌های عصر ائمه (ع)

۱ ممنوعیت نوشتن احادیث پیامبر (ص)	• پس از رحلت رسول خدا (ص)، نوشتن احادیث آن حضرت ممنوع شد. • نتایج نامطلوب نگهداری حدیث به شیوه حفظ کردن: الف) فراهم شدن احتمال خطا در نقل احادیث و امکان کم و زیاد شدن عبارات یا فراموش شدن اصل حدیث. ب) ایجاد شرایط مناسب برای جاعلان حدیث که براساس غرض‌های شخصی به جعل یا تحریف حدیث بپردازند. ج) بی‌بهره ماندن بسیاری از مردم و محققان از یک منبع مهم هدایت و دخالت دادن سلیقه شخصی در احکام دینی و گرفتار شدن به اشتباهات بزرگ نکته مهم: اوضاع نابسامان حدیث، تا حدود زیادی برای پیروان ائمه پیش نیامد. زیرا ائمه احادیث پیامبر را حفظ کرده بودند و شیعیان این احادیث را از طریق این بزرگواران که خود انسان‌هایی معصوم و به‌دور از خطا بودند، به دست آوردند.
۲ تحریف در معارف اسلامی و جعل احادیث	• استفاده برخی از علمای وابسته به قدرت (مانند کعب‌الاحبار) و ظاهراً مسلمانان، از موقعیت و شرایط برکناری امام معصوم و تفسیر و تعلیم آیات قرآن و معارف اسلامی، مطابق با افکار خود و موافق با منافع قدرتمندان • نقل داستان‌های خرافی درباره پیامبران و راه یافتن این مطالب به کتاب‌های تاریخی و تفسیری و گمراهی بسیاری از مسلمانان.
۳ ارائه الگوهای نامناسب	• تلاش حاکمان برای در انزوا قرار دادن شخصیت‌های اصیل اسلامی، به‌خصوص اهل بیت پیامبر (ص) و به جایگاه برجسته رساندن افرادی که در اندیشه و عمل و اخلاق از معیارهای اسلامی دور بودند.
۴ تبدیل حکومت عدل نبوی به سلطنت	• ورود جاهلیت با شکلی جدید به زندگی اجتماعی مسلمانان پس از گذشت مدتی از رحلت رسول خدا (ص) • منزوی شدن شخصیت‌های باتقوا، جهادگر و مورد احترام و اعتماد پیامبر (ص) و منزلت یافتن طالبان قدرت و ثروت • حاکمان بنی‌امیه و بنی‌عباس، به‌تدریج مسیر حکومت را عوض کردند و برای خود و اطرافیانشان کاخ‌های بزرگ و مجلل ساختند و خزائن خود را از جواهرات گران‌قیمت انباشته کردند. • این تغییر مسیر، جامعه مؤمن و فداکار عصر پیامبر (ص) را به جامعه‌ای راحت‌طلب، تسلیم و بی‌توجه به سیره و روش پیامبر (ص) تبدیل کرد و سبب شد که ائمه اطهار (ع) با مشکلات زیادی روبه‌رو شوند و نتوانند مردمان آن دوره را با خود همراه کنند.

درس ۸: احیای ارزش‌های راستین

پیش‌بینی سرنوشت جامعه اسلامی در سخنان امام علی (ع):

- پوشیده شدن حق، آشکار شدن باطل
- ناشناخته بودن معروف و خیر در جامعه و شناخته‌شده بودن منکر و گناه
- رواج دروغ بر خدا و پیامبر (ص)
- کم‌بها بودن قرآن وقتی بخواهد به‌درستی خوانده شود و رایج بودن آن وقتی به‌صورت وارونه معنا شود.

پیشنهاد امیرالمؤمنین برای نجات از گمراهی و تشخیص راه حق، به مردم:

- ۱ پشت‌کنندگان به صراط مستقیم را شناسایی کنید. ۲ برای وفای عهد خود با قرآن، پیمان‌شکنان را تشخیص دهید. ۳ برای پیرو قرآن بودن فراموش‌کنندگان قرآن را بشناسید. ۴ پس همه این‌ها را از اهلش طلب کنید، آنان که نظر دادن و حکم کردنشان، نشان‌دهنده دانش آن‌ها است، و هرگز با دین مخالفت نمی‌کنند و در دین اختلاف ندارند.
- مصداق پیشنهاد امام علی (ع)، امامان بعد از ایشان هستند.

مسئولیت‌های دوگانه مقام امامت

الف) اقدامات مربوط به مرجعیت دینی

۱ تعلیم و تفسیر قرآن کریم	• امامان بزرگوار در هر فرصتی که به دست می‌آوردند معارف این کتاب آسمانی را بیان می‌کردند و رهنمودهای آن را آشکار می‌ساختند. (نتیجه) مشتاقان معارف قرآنی، توانستند از این کتاب الهی بهره ببرند.
۲ حفظ سخنان و سیره پیامبر (ص)	• امیرالمؤمنین (ع) و حضرت فاطمه (س) به ممنوعیت نوشتن احادیث پیامبر توجه نکردند و سخنان پیامبر را به فرزندان و یاران خود می‌آموختند و از آنان می‌خواستند که این آموخته‌ها را به نسل‌های بعد از خود منتقل کنند. (نمونه) حدیث سلسله‌الذهب (زنجیره طلایی: به‌جهت توالی اسامی امامان) امام رضا (ع): من از پدرم، امام کاظم (ع) شنیدم و ایشان از پدرش، ... که فرمود خداوند می‌فرماید: «كَلِمَةً لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ جُصْنِي فَمَنْ دَخَلَ جُصْنِي آمِنَ مِنْ غَدَابِي»: کلمه لا إله إلا الله قلعه محکم من است، هر کس به این قلعه محکم من وارد شود، از عذاب من در امان است. • سخن امام رضا (ع) پس از حدیث سلسله‌الذهب (زنجیره طلایی): «بشروطها و أنا من شروطها» / مقصود امام (ع) این بود که توحید تنها یک لفظ و شعار نیست، بلکه باید در زندگی اجتماعی ظاهر شود و تجلی توحید در زندگی اجتماعی با ولایت امام که همان ولایت خداست، میسر می‌شود.

• ائمه اطهار (ع) با اینکه با حاکمان زمان خود مخالف بودند، به دور از انزوا و گوشه گیری و با حضور سازنده و فعال، با تکیه بر علم الهی خود درباره همه مسائل پیش آمده اظهار نظر می کردند و مسلمانان را از معارف خود بهره مند می ساختند. ثمره این حضور سازنده: فراهم آمدن کتاب های بزرگ در حدیث و سیره ائمه اطهار (ع) (کتاب «نهج البلاغه» از سخنان حضرت علی (ع) و کتاب «صحیفه سجادیه» از دعا های امام سجاد (ع) است).	۳ تبیین معارف اسلامی متناسب با نیازهای نو
نتیجه تلاش ائمه در راستای مرجعیت دینی: ۱ حقیقت اسلام برای جویندگان حقیقت پوشیده نماند. ۲ طالبان حقیقت توانستند در میان انبوه تحریفات، به تعلیمات اصیل اسلام دست یابند و راه حق را از باطل تشخیص دهند.	

ب) مجاهده در استای ولایت ظاهری

دو علت مبارزه امامان بزرگوار با حاکمان زمان خود

اول: رهبری و اداره جامعه از جانب خداوند به آنان سپرده شده و لازم بود برای انجام دادن این وظیفه به پا خیزند و در صورت وجود شرایط و امکانات، حاکمان غاصب را برکنار کنند تا با تشکیل حکومتی بر مبنای اسلام راستین ۱ قوانین دین را به اجرا در آورند و ۲ عدالت را برقرار سازند.

دوم: این حاکمان غاصب، قوانین اسلام را زیر پا می گذاشتند و به مردم ستم می کردند، امامان نیز وظیفه داشتند که براساس اصل امر به معروف و نهی از منکر: ۱ با آنان مقابله کنند و ۲ مانع زیر پا گذاشتن قوانین اسلام شوند و ۳ از حقوق مردم دفاع نمایند.

اصول کلی امامان در مبارزه با حاکمان

• امامان، هیچ یک از حاکمان غاصب عصر خویش را به عنوان جانشین رسول خدا (ص) تأیید نمی کردند. • آنان تفاوت های اخلاقی و رفتاری حاکمان را در نظر می گرفتند و اگر حاکمی در موردی بر طبق دستور اسلام عمل می کرد، آن مورد را تأیید می کردند، اما در غصب خلافت و جانشینی رسول خدا (ص) همه را یکسان می دیدند.	۱ عدم تأیید حاکمان
• آن بزرگواران، همواره خود را به عنوان امام و جانشین بر حق پیامبر اکرم (ص) معرفی می کردند، به گونه ای که مردم بدانند تنها آنها جانشینان رسول خدا و امامان برحق جامعه اند. مثال امام صادق (ع) در روز عرفه فرمود: «ای مردم! رسول خدا (ص) امام و رهبر بود، پس از او علی (ع) و سپس حسن و حسین و علی بن حسین و محمد بن علی (ع) به ترتیب امام بودند و اکنون من امام هستم.»	۲ معرفی خود به عنوان امام بر حق
• امامان، شیوه مبارزه با حاکمان را متناسب با شرایط زمان برمی گزیدند؛ به گونه ای که: ۱ تفکر اسلام راستین باقی بماند. ۲ به تدریج، بنای ظلم و جور بنی امیه و بنی عباس سست شود. ۳ روش زندگی امامان، به نسل های آینده معرفی گردد. (یکی از شیوه های مبارزه، تقیه است) تعریف تقیه: ائمه اطهار (ع) می کوشیدند آن بخش از اقدامات و مبارزات خود را که دشمن به آن حساسیت دارد، در قالب «تقیه» پیش ببرند. یعنی اقدامات خود را مخفی نگه دارند، به گونه ای که در عین ضربه زدن به دشمن، کمتر ضربه بخورند.	۳ انتخاب شیوه های درست مبارزه

وظیفه ما به عنوان شیعه و پیرو ائمه (ع):

• به گونه ای زندگی کنیم که ← سبب بدبینی دیگران نسبت به شیعیان نشویم و بدانیم که شیعه بودن تنها به اسم نیست؛ بلکه اسم باید با عمل صالح همراه باشد تا پیرو حقیقی آنان شویم. امام صادق (ع) خطاب به شیعیان فرمودند: «مایه زینت ما باشید، نه مایه زشتی ما».

درس ۹: عصر غیبت

حضرت مهدی (عج)، از تولد تا غیبت کبری

- تولد امام مهدی (عج): نیمه شعبان سال ۲۵۵ ه. ق، در «سامرا»
- شهادت پدر و شروع امامت و غیبت صغری: سال ۲۶۰ ه. ق
- نحوه ارتباط با مردم و هدایت آنها در غیبت صغری: از طریق چهار نفر از یاران صمیمی و مورد اعتماد ← «نواب اربعه» و «نواب خاص»
- مدت زمان غیبت صغری: ۶۹ سال (تا سال ۳۲۹ ه. ق)
- آغاز غیبت کبری: سال ۳۲۹ ه. ق
- خداوند نعمت هدایت را با وجود امامان تمام و کامل گردانیده و راه رسیدن به رستگاری را برای انسان ها هموار ساخته است.
- پیامبر گرامی اسلام (ص)، خود و امام علی (ع) را پدران امت معرفی فرموده است.

غیبت امام مهدی (عج)

- عوامل به شهادت رسیدن
 ائمه (ع) • حاکمان بنی‌امیه و بنی‌عباس عاملان اصلی بودند.
 • هم‌چنین تسلیم شدن بیشتر مردم و عدم مبارزه با این حاکمان و انجام ندادن وظیفه امر به معروف و نهی از منکر

علت غیبت امام زمان (عج): حاکمان بنی‌عباس درصدد بودند مهدی موعود (عج) را به محض تولد به قتل برسانند. این غیبت آنقدر ادامه می‌یابد که نه تنها مسلمانان، بلکه جامعه انسانی شایستگی درک ظهور و بهره‌مندی کامل از وجود آخرین حجت الهی را پیدا کند.

امام علی (ع): «زمین از حجت خدا (امام) خالی نمی‌ماند. اما خداوند، به علت ستمگری انسان‌ها و زیاده‌روی‌شان در گناه، آنان را از وجود حجت در میان‌شان بی‌بهره می‌سازد.»

- آیه مرتبط: ﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَىٰ قَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ ۚ وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ (اگر مردم نعمتی را که خدا به آن‌ها داده است درست استفاده نکنند، خداوند آن نعمت را از آنان می‌گیرد).

چگونگی امامت حضرت مهدی (عج) در عصر غیبت

- امام را «غایب» نامیده‌اند؛ زیرا ایشان از نظرها «غایب» است، نه اینکه در جامعه حضور ندارد.
- در دوره غیبت، امکان حکومت و ولایت ظاهری و امکان تشکیل جلسات درس و تعلیم معارف و احکام دین توسط ایشان وجود ندارد بنابراین بهره‌مندی از ایشان، منحصر به «ولایت معنوی» می‌شود که نیازمند به‌ظاهر بودن بین مردم نیست. (هدایت باطنی افراد، حل بعضی از مشکلات علمی علما، خبر دادن از پاره‌ای رویدادها، دستگیری از درماندگان و دعا برای مؤمنان ...)
- امام عصر (ع) در نامه‌ای به شیخ مفید: «ما از اخبار و احوال شما آگاهیم و هیچ‌چیز از اوضاع شما بر ما پوشیده و مخفی نیست.»

آینده زندگی انسان‌ها در زمین با توجه به آیات قرآن کریم

آیه: ﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ ۚ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَىٰ لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا ۚ﴾ مؤمنین صالح: جانشینی در زمین، استقرار دین مورد رضایتشان، تبدیل کردن بیم و ترسشان به امنیت
آیه: ﴿وَوُفِّيَنَا أَنْ نَكُونَ مِنَ الْغَالِبِينَ ۚ﴾ مستضعفین: پیشوایان و وارثان زمین
آیه: ﴿وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ﴾ بندگان شایسته: به ارث بردن زمین

موعود و منجی در ادیان

- طرح الهی پیامبران: «گرچه مستکبران نمی‌خواهند، اما روزی جامعه بشری آماده پذیرش حق خواهد شد و یک رهبر ولی تعیین شده از جانب خداوند ظهور می‌کند و حکومتی عادلانه در جهان تشکیل می‌دهد.»
- همه ادیان در اصل الهی بودن پایان تاریخ و ظهور ولی خدا برای برقراری حکومت جهانی اتفاق نظر دارند.

در آخرالزمان منجی انسان‌ها، ظهور خواهد کرد و جهان را به نهایت عدل خواهد رساند. این منجی، امام مهدی (عج) است که از نسل پیامبر اکرم (ص) می‌باشد.	عقیده کلی مسلمانان
امام «مهدی» از نسل پیامبر اکرم (ص) و حضرت فاطمه (س) است، که هنوز به دنیا نیامده است.	عقیده اختصاصی اهل سنت
موعود و منجی انسان‌ها دوازدهمین امام و فرزند امام حسن عسکری (ع) است و با توجه خاص خداوند، به حیات خود ادامه می‌دهد تا اینکه به اذن خداوند ظهور می‌کند و حکومت جهانی اسلام را تشکیل می‌دهد.	عقیده اختصاصی شیعیان

فایده مشخص بودن پدر و مادر امام زمان (عج): اگر کسی خود را مهدی موعود معرفی کند، به زودی شناخته می‌شود و مردم فریب او را نمی‌خورند. فواید اعتقاد به زنده بودن آن حضرت و حضور ایشان در جامعه:

- ۱ پیروان آن حضرت، امام خود را حاضر و ناظر بر خود می‌یابند / می‌توانند خواسته‌های خود را با امام خود در میان بگذارند / و برای به دست آوردن رضایت ایشان، تلاش کنند. ۲ جامعه به صورت‌های گوناگون از هدایت‌های امام و از ولایت معنوی ایشان برخوردار می‌گردد.

مسئولیت‌های منتظران

عوامل مؤثر در معرفت و محبت به امام زمان (عج): شناخت جایگاه امام در پیشگاه الهی، آشنایی با شیوه حکومت‌داری ایشان به هنگام ظهور، آشنایی با صفات و ویژگی‌های ایشان در سخنان معصومین • «هرکس که دوست دارد خدا را در حال ایمان کامل و مسلمانی مورد رضایت او ملاقات کند، ولایت و محبت امام عصر (ع) را بپذیرد.» / «مَنْ مَاتَ وَ لَمْ يَعْرِفْ إِمَامَ زَمَانِهِ مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً»	۱ تقویت معرفت و محبت به امام
از جمله دستورات امام (عج): مراجعه به عالمان دین، عمل به احکام فردی و اجتماعی دین، مقابله با طاغوت علائم پیروی از امام عصر (عج): تشکیل حکومت اسلامی در عصر غیبت و برکنار کردن حاکمان ستمگر پیامبر (ص): «خوشا به حال کسی که به حضور «قائم» برسد، درحالی که پیش از قیام او نیز پیرو او باشد.»	۲ پیروی از فرمان‌های امام
• کسانی که قبل از ظهور امام، در صحنه فعالیت‌های اجتماعی و نبرد دائمی حق و باطل، در جبهه حق حضوری فعال داشته باشند و با ایستادگی در مقابل شیاطین درون و برون، ویژگی‌هایی همچون شجاعت، عزت نفس و پاک دامن را در خود پرورانده باشند، از یاران امام خواهند بود. • کسی که در عصر غیبت ۱ تنها با گریه و دعا سر کند و ۲ در صحنه نبرد حق طلبان علیه مستکبران حضور نداشته باشد، در روز ظهور، به علت عدم آمادگی، مانند قوم موسی (ع) به امام مهدی (عج) خواهند گفت: «تو و پروردگارت بروید و بچنگید، ما اینجا می‌نشینیم». امام علی (ع): «امام با این شرط با آن‌ها بیعت می‌کند که در امانت خیانت نکنند، پاک دامن باشند، اهل دشنام و کلمات زشت نباشند، به ظلم و ستم خون‌ریزی نکنند، ... و در راه خدا به شایستگی جهاد نمایند». • هسته مرکزی یاران امام ۳۱۳ نفر، به تعداد یاران پیامبر (ص) در جنگ بدر است. / بنا به فرموده امام باقر (ع)، تعدادی از آنان از زنان‌اند. / بیشتر یاران امام را جوانان تشکیل می‌دهند.	۳ آماده کردن خود و جامعه برای ظهور
• در انتظار ظهور بودن، از برترین اعمال عصر غیبت است؛ زیرا فرج و گشایش واقعی برای دین‌داران با ظهور آن حضرت حاصل می‌شود. / لازمه این انتظار، دعا برای ظهور امام عصر (ع) است. امام علی (ع): «منتظر فرج الهی باشید و از لطف الهی مأیوس نشوید و بدانید که محبوب‌ترین کارها نزد خداوند، انتظار فرج است.»	۴ دعا برای ظهور امام

عوامل پویایی جامعه شیعه { **۱ گذشته سرخ:** یعنی اعتقاد به عاشورا، آمادگی برای شهادت و ایثار
۲ آینده سبز: یعنی انتظار برای سرنگونی ظالمان و گسترش عدالت در جهان، زیر پرچم امام عصر (عج) }

برخی اهداف جامعه مهدوی

- ۱ عدالت گستری:** در جامعه مهدوی، قطب مرفه و قطب فقیر، طبقه مستکبر و طبقه مستضعف وجود ندارد.
 - پیامبر اکرم (ص):** «با ظهور امام عصر (عج) خداوند زمین را از **قسط و عدل** پر خواهد کرد، بعد از اینکه از ظلم و جور پر شده باشد».
 - امام باقر (ع):** «آن‌چنان میان مردم **مساوات** برقرار می‌کند که نیازمندی پیدا نخواهد شد تا به او زکات داده شود».
 - ۲ آبادانی:** برکت و آبادانی همه سرزمین‌ها را فرا می‌گیرد.
 - ۳ شکوفایی عقل و علم:** با لطف و توجه ویژه‌ای که امام زمان (ع) به همه انسان‌ها می‌کند، عقل آنان کامل می‌شود.
 - ۴ امنیت کامل:** کسی احساس ناامنی و ترس نمی‌کند و از دزدی اموال و ثروت دیگران خبری نیست.
 - ۵ فراهم شدن زمینه رشد و کمال:** مهم‌تر اینکه، در جامعه مهدوی **زمینه‌های رشد و کمال (تکامل)** همه افراد فراهم است.
- نتیجه** انسان‌ها بهتر می‌توانند خدا را بندگی کنند. / فرزندان صالح به جامعه تقدیم نمایند، / خیرخواه دیگران باشند. / به هدفی که خدا در خلقت برای آن‌ها تعیین کرده، بهتر و آسان‌تر می‌رسند.

درس ۱۰: مرجعیت و ولایت فقیه

ضرورت تداوم مسئولیت‌های امام در عصر غیبت

- ۱ اگر «مرجعیت دینی» ادامه نیابد، مردم با وظایف خود آشنا نمی‌شوند و نمی‌توانند به آن وظایف عمل کنند.**
- ۲ اگر «ولایت ظاهری» ادامه نیابد و حکومت اسلامی تشکیل نشود، نمی‌توان احکام اجتماعی اسلام را که نیازمند مدیریت و پشتوانه حکومتی است، در جامعه به اجرا درآورد.**
- خداوند در قرآن کریم دستور می‌دهد گروهی از مردم، **وقت و همت** خود را صرف **شناخت دقیق دین** کنند و به «**تفقه**» در دین بپردازند تا پس از کسب علم به شهرهای خود بروند و قوانین اسلام را به مردم بیاموزند. ﴿وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِن كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَائِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَ لِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ﴾

راهکار پیامبر و امامان (ع) برای عصر غیبت

پیامبر اکرم (ص): حال کسی که از امام خود دور افتاده و به او دسترسی ندارد، سخت‌تر از حال یتیمی است که پدر را از دست داده است؛ زیرا چنین شخصی، در مسائل زندگی، حکم و نظر امام را نمی‌داند. ...

پاسخ امام عصر (عج) به اسحاق بن یعقوب درباره «رویدادهای جدید» عصر غیبت:

«وَأَمَّا الْحَوَادِثُ الْوَاقِعَةُ فَارْجِعُوا فِيهَا إِلَى زُوَاةِ حَدِيثِنَا فَإِنَّهُمْ حُجَّتِي عَلَيْكُمْ وَأَنَا حُجَّةُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ»

• در دوره غیبت، بنا به فرمان امام زمان (عج) و به نیابت از ایشان، «فقیهان» واجد شرایط، دو مسئولیت «مرجعیت دینی» و «ولایت ظاهری» را بر عهده دارند و در حد توان، جامعه اسلامی را در مسیر اهداف الهی هدایت و رهبری می‌کنند.

تفقه	به معنای تلاش برای کسب معرفت عمیق است.
فقیه	افرادی که به معرفت عمیق در دین می‌رسند و می‌توانند قوانین و احکام اسلام را از قرآن و روایات به دست آورند، «فقیه» نامیده می‌شوند.
پیروی یا تقلید	کسانی که در احکام دین متخصص نیستند، به متخصصان دینی (فقیهان) مراجعه می‌کنند و احکام دین را از آنان می‌آموزند این مراجعه را پیروی یا «تقلید» می‌گویند (تقلید در احکام، به معنای رجوع به متخصص دین است).
مرجع تقلید	گروهی از فقیهان، احکام و قوانین دین را در اختیار مردم قرار می‌دهند و کسانی که در احکام دین متخصص نیستند، به آن‌ها مراجعه می‌کنند و احکام دین را از آنان می‌آموزند، چنین فقیهانی را مرجع تقلید می‌نامند.
ولی فقیه	از میان فقیهان آن‌کس که توانایی سرپرستی و ولایت جامعه را دارد، عهده‌دار حکومت می‌شود و قوانین الهی را در جامعه به اجرا درمی‌آورد. فقیه‌ای که این مسئولیت را بر عهده می‌گیرد، «ولی فقیه» می‌گویند.

در عصر غیبت

- «مرجعیت دینی» در شکل «مرجعیت فقیه» ادامه می‌یابد.
- «ولایت ظاهری» به صورت «ولایت فقیه» استمرار پیدا می‌کند.

شرایط مرجع تقلید

- ۱ باتقوا باشد.
- ۲ عادل باشد.
- ۳ زمان‌شناس باشد و بتواند احکام دین را متناسب با نیازهای روز، به دست آورد.
- ۴ اعلم باشد یعنی از میان فقها از همه عالم‌تر باشد.

راه‌های شناخت

- ۱ از دو نفر عادل و مورد اعتماد که بتواند فقیه واجد شرایط را تشخیص دهد، بپرسیم.
- ۲ یکی از فقیهان، در میان اهل علم آن‌چنان مشهور باشد که انسان مطمئن شود و بداند که این فقیه، واجد شرایط است.

شرایط ولی فقیه

- ۱ باتقوا باشد.
- ۲ عادل باشد.
- ۳ زمان‌شناس باشد و بتواند احکام دین را متناسب با نیازهای روز، به دست آورد.
- ۴ مدیر و مدبر باشد و بتواند جامعه را در شرایط پیچیده جهانی رهبری کند.
- ۵ شجاعت و قدرت روحی داشته باشد و بدون ترس و واهمه، در برابر زیاده‌خواهی دشمنان بایستد. در اجرای احکام دین از کسی ترسد و با قدرت، در مقابل تهدیدها بایستد و پایداری کند.

تعریف مشروعیت: دین به ولی فقیه، اجازه رهبری مردم را داده است. در غیر این صورت، پیروی از دستورات وی حرام است.

تعریف مقبولیت: ولی فقیه باید از جانب مردم پذیرفته شده باشد تا بتواند کشور را اداره کند و به پیش ببرد.

• پس تشکیل نظام و حکومت اسلامی، بر پایه «مشروعیت» و «مقبولیت» استوار است.

چگونگی انتخاب ولی فقیه

• از آنجا که ولی فقیه، بیان‌کننده قوانین و مقررات اجتماعی اسلام است، انتخاب وی نمی‌تواند مانند انتخاب مرجع تقلید باشد. یعنی نمی‌شود که هر کس به‌طور جداگانه برای خود ولی فقیه انتخاب کند و زیرا اداره جامعه تنها با یک مجموعه قوانین و یک رهبری امکان‌پذیر است؛ در غیر این صورت، هرج و مرج و تفرقه و پراکندگی پیش می‌آید و این، یک امر روشن و بدیهی در تمام نظام‌های سیاسی دنیا است.

وظایف رهبر (ولی فقیه)

۱- تلاش برای اجرای احکام و دستورات الهی در جامعه؛

رهبر جامعه اسلامی می‌کوشد جامعه مطابق با دستورات دین اداره شود و مردم از مسیر قوانین خداوند خارج نشوند.

۲- حفظ استقلال کشور و جلوگیری از نفوذ بیگانگان؛

رهبر، با دعوت مردم به استقامت و پایداری و بستن راه‌های سلطه، تلاش می‌کند عزت و استقلال کشور از دست نرود.

۳- تصمیم‌گیری براساس مشورت؛

اداره یک جامعه و رهبری آن به‌سوی پیشرفت و عدالت و تعالی، با بهره‌گرفتن از اندیشه‌های اندیشمندان و متخصصان میسر است، بنابراین رهبر باید با مشورت با نخبگان تصمیم‌های لازم را بگیرد.

۴- ساده‌زیستی؛

رهبر با الگو قرار دادن اولیای دین، همواره یک زندگی ساده را دنبال می‌کند.

وظایف مردم در مقابل رهبر جامعه

۱- وحدت و همبستگی اجتماعی؛

تفرقه و پراکندگی به‌سرعت یک حکومت را از پای درمی‌آورد و سلطه‌گران را بر کشور مسلط می‌کند. همبستگی اجتماعی، کشور را قوی می‌کند و به رهبری امکان می‌دهد که برنامه‌های اسلامی را به اجرا درآورد.

۲- استقامت و پایداری در برابر مشکلات؛

مردم باید با استقامت خود، فرصت و توان مقابله با مشکلات داخلی و خارجی را برای رهبر فراهم کنند.

۳- افزایش آگاهی‌های سیاسی و اجتماعی؛

برای تصمیم‌گیری صحیح در برابر قدرت‌های ستمگر دنیا، اطلاع از شرایط سیاسی و اجتماعی جهان، ضروری است. ما باید بتوانیم به‌گونه‌ای عمل کنیم که بیش‌ترین ضربه را به مستکبران و نقشه‌های تفرقه‌افکنانه آنان بزنیم و خود کم‌ترین آسیب را ببینیم.

۴- مشارکت در نظارت همگانی؛

مشارکت در نظارت همگانی (امر به معروف و نهی از منکر) سبب می‌شود که رهبر، همه افراد جامعه را پشتیبان خود بیابد و هدایت جامعه به‌سمت وظایف اسلامی برای رهبر جامعه آسان‌تر شود.

۵- اولویت دادن به اهداف اجتماعی؛

برخی موارد که اهداف و آرمان‌های اجتماعی در برابر منافع فردی قرار می‌گیرند، باید بتوانیم از منافع فردی خود بگذریم و برای اهداف اجتماعی تلاش کنیم.

وظایف کارگزاران

• کارگزاران، همان **مدیران و مسئولان جامعه** هستند که امروزه امور سه قوه **مقننه، مجریه و قضائیه** را بر عهده دارند. کارگزاران، درواقع، **یاران و کمک‌کنندگان به رهبر** هستند.

عملکرد کارگزاران

- اگر وظیفه خود را به‌درستی بشناسند و به‌درستی هم اجرا کنند: **اعتماد مردم** به حکومت روزه‌روز افزایش می‌یابد.
- عملکرد غلط کارگزاران، سبب: افزایش و انباشته شدن **مشکلات و ناکارآمدی حکومت** خواهد شد.

امیرالمؤمنین علی (ع)

① دل خویش را نسبت به مردم، مهربان کن و با همه، دوست و مهربان باش؛ چرا که مردم دو دسته‌اند: دسته‌ای برادر دینی تو و دسته‌ای دیگر در آفرینش همانند تو هستند.

② در به‌دست آوردن رضایت عموم مردم سعی و تلاش کن نه در جلب رضایت خواص؛ که با وجود رضایت عمومی، خشم خواص به تو آسیبی نمی‌رساند و با خشم عموم مردم، رضایت خواص سودی نمی‌بخشد.

③ کسانی را که از دیگران عیب‌جویی می‌کنند، از خود دور کن؛ زیرا در نهایت مردم عیب‌هایی دارند و مدیر جامعه باید بیش از همه در پنهان کردن آن‌ها بکوشد.

④ عده‌ای افراد مورد اطمینان را انتخاب کن تا درباره وضع طبقات محروم تحقیق کنند و به تو گزارش دهند. سپس برای رفع مشکلات آن‌ها عمل کن؛ زیرا این گروه [افراد محروم] بیش از دیگران به عدالت نیازمندند.

⑤ اگر با دشمن پیمان بستنی دشمن غافل نباش؛ که دشمن گاهی از این راه تو را غافل گیر می‌کند.

درس ۱۱: عزت نفس

عزت و ذلت

تعریف عزت: عزت به معنای «نفوذناپذیری» و «تسلیم نبودن» است.

• خداوند «عزیز» است؛ یعنی: کسی نمی‌تواند در اراده او نفوذ نماید و او را تسلیم خود کند.

«انسان عزیز» کسی است که } در برابر مستکبران و ظالمان و همچنین در مقابل هوی و هوس خویش می‌ایستد، مقاومت می‌کند و تسلیم نمی‌شود. }
او زیر بار عملی که روحش را آزرده کند و او را حقیر و کوچک سازد، نمی‌رود.

تعریف ذلت: واژه «ذلت» به معنای نفوذپذیری و مغلوب و تسلیم بودن است. (درست مقابل «عزت» قرار دارد).

«انسان ذلیل» کسی است که } در برابر مستکبران و زورگویان، تن به خواری می‌دهد و هر فرمانی را می‌پذیرد. }
همچنین تسلیم هوی و هوس خویش می‌شود و هر کاری را که موافق هوی و هوس او باشد انجام می‌دهد، هر چند که آن کار روحش را به گناه آلوده کند.

راه‌های رسیدن به عزت نفس با توجه به آیات قرآن

«مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا»	روی آوردن به خداوند و بندگی او
«لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَ زِيَادَةٌ وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ وَلَا ذِلَّةٌ»	نیکوکاری
«وَالَّذِينَ كَسَبُوا السَّيِّئَاتِ جَزَاءُ سَيِّئَةٍ بِمِثْلِهَا وَ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ»	دوری از گناه و بدی

راه‌های تقویت عزت

• «ما فرزندان آدم را کرامت بخشیدیم ... و بر بسیاری از مخلوقات برتری دادیم». • «ای فرزند آدم، این مخلوقات را برای تو آفریدم و تو را برای خودم». امام علی (ع): «إِنَّهُوَ لَيْسَ لِأَنْفُسِكُمْ ثَمَنٌ إِلَّا الْجَنَّةُ فَلَا تَتَّبِعُوا إِلَّا بِهَا»	۱ شناخت ارزش خود و نفروختن خویش به بهای اندک
• «مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا» امیرالمؤمنین علی (ع): «خالق جهان در نظر آنان عظیم است؛ از این جهت، غیر خدا در چشم آنان کوچک است». امام علی (ع): «بنده کسی مثل خودت نباش زیرا خداوند تو را آزاد آفریده است».	۲ توجه به عظمت خداوند و تلاش برای بندگی او

اسوه‌های عزت در برابر ستمگران

• پیشوایان ما با تکیه بر بندگی خداوند و پیوند با او، توانستند در سخت‌ترین شرایط، عزتمندانه زندگی کنند و هیچ‌گاه تن به ذلت و خواری ندهند.

نمونه پیامبر اکرم (ص)، در محاصره طاق‌فرسای مشرکان مکه به بزرگان مکه که به او وعده ثروت و قدرت و ریاست بر مکه می‌دادند، فرمود: «اگر اینان خورشید را در دست راستم و ماه را در دست چپم بگذارند، از راه حق دست بر نمی‌دارم و تسلیم نمی‌شوم».

امام حسین (ع)، آن‌گاه که یزیدیان با بیش از سی‌هزار جنگجو، ایشان را محاصره کردند و از او خواستند که زیر بار بیعت با یزید برود فرمود: «مرگ با عزت از زندگی با ذلت برتر است».

حضرت زینب (س)، پس از تحقیر و مصائب و سختی‌ها، که یکی از آن‌ها می‌تواند انسانی را درهم شکند، در پاسخ به جمله تحقیرآمیز عبیدالله بن زیاد، حاکم کوفه که گفت: «دیدی خدا چه بر سر خاندان شما آورد؟» با قدرت فرمود: «[در این واقعه] جز زیبایی ندیدم».

تمرین ایستادگی در برابر تمایلات پست

• نوجوانی و جوانی بهترین زمان برای پاسخ منفی دادن به این تمایلات

• هنوز به گناه عادت نکرده

• و خواسته‌های نامشروع در وجود او ریشه‌دار نشده است

• و به تعبیر پیامبر اکرم (ص)، چنین کسی به آسمان نزدیک‌تر است. یعنی گرایش به خوبی‌ها در او قوی‌تر است.

تمایلات انسان	
• مربوط به روح الهی و معنوی انسان هستند. (تمایل به دانایی، عدالت، شجاعت، حیا، ایثار و حسن خلق) • با رسیدن به این تمایلات: احساس موفقیت و کمال می‌کنیم و از آن‌ها لذت می‌بریم.	تمایلات عالی و برتر
• مربوط به بُعد حیوانی و دنیایی انسان است. (تمایل به ثروت، شهرت، غذاهای لذیذ، زیورآلات و رفاه مادی) • وقتی به این تمایلات دست می‌یابیم: از آن‌ها لذت می‌بریم و خوشحال می‌شویم. • انسان‌ها به‌طور طبیعی به این قبیل امور میل دارند و علاقه نشان می‌دهند، زیرا این‌ها لازمه زندگی در دنیا هستند.	تمایلات دانی

- ۱ دعوت عقل و وجدان یا همان «نفس لّوامة»:
- که از ما می‌خواهد در حدّ نیاز به تمایلات فروتر پاسخ دهیم و فرصتی فراهم کنیم که **تمایلات معنوی و الهی** در ما **پرورش** پیدا کند و آن زیبایی‌ها وجودمان را فرا بگیرند.
- ۲ دعوت هوی و هوس یا همان «نفس اماره»:
- که از ما می‌خواهد فقط به تمایلات بُعد حیوانی سرگرم و مشغول باشیم و از تمایلات عالی و برتر غافل بمانیم.
- کسی که در مقابل دیگران تن به ذلت می‌دهد، **ابتدا در مقابل تمایلات پست درون خود شکست خورده و تسلیم شده** و سپس مغلوب زورگویان و قدرتمندان گردیده و تابع خواسته‌های آنان شده است.

درس ۱۲: پیوند مقدس

مقدمه

خانواده: مقدس‌ترین نهاد و بنای اجتماعی نزد خداست.
رسول خدا (ص): «هیچ بنایی نزد خدا محبوب‌تر از ازدواج نیست.»

شخصیت انسانی زن و مرد و نقش‌های مکمل آن‌ها

- زنان و مردان به‌عنوان افراد نوع بشر، استعدادها و ویژگی‌های فطری یکسان و هدف مشترکی دارند که با بهره گرفتن از آن ویژگی‌های فطری می‌توانند به آن هدف مشترک، یعنی **قرب الهی و بهشت جاوید** برسند.
- **زوج بودن زن و مرد:** خداوند، زن و مرد را به‌گونه‌ای آفریده که **زوج یکدیگر** باشند، یعنی در کنار هم قرار گیرند و یکدیگر را **کامل کنند**.
- **اشتراک و تفاوت زن و مرد:** زن و مرد اگرچه در ویژگی‌های انسانی باهم مشترک هستند و خداوند برای هر دو **هدف واحدی** معین کرده است، اما از جهت «زن بودن» و «مرد بودن»، یعنی از نظر **خصوصیات جسمی** باهم متفاوت‌اند.
- این تفاوت‌ها به‌گونه‌ای است که هر دو را به هم **نیازمند** کرده است؛ بدون اینکه یکی بر دیگری **برتری** داشته باشد.
- تفاوت‌های میان زن و مرد به جهت **وظایف مختلفی** است که خالق حکیم بر عهده هر یک از زن و شوهر نهاده است تا هرکدام از آن‌ها بتوانند در زندگی مشترک و خانوادگی **نقش‌های خاصی** را بر عهده بگیرند و یک **خانواده متعادل** را پدید آورند.

آمادگی برای ازدواج

- مهم‌ترین برنامه‌ها در مورد تشکیل خانواده
- ۱ تقویت عفاف و پاکدامنی در خود از آغاز بلوغ
 - ۲ مشخص کردن هدف‌های خود از تشکیل خانواده
 - ۳ شناخت معیارها و شاخص‌های همسر مناسب
 - ۴ شناخت ویژگی‌های روحی زن و مرد

تقویت عفاف و پاکدامنی

- قرآن کریم از دختران و پسران می‌خواهد که
- ۱ قبل از ازدواج، حتماً **عفاف پیشه کنند** تا خداوند به بهترین صورت زندگی آنان را سامان دهد.
 - ۲ هم‌چنین می‌خواهد که به‌هیچ‌وجه در پی رابطه **غیرشرعی**، چه پنهان و چه آشکار با جنس مخالف نباشند، که: زیان آن تا **قیامت دامن‌گیر** آنان خواهد شد و در **نسل‌های آنان** تأثیر بدی خواهد گذاشت.

• هر جوانی به طور فطری و طبیعی خواستار ازدواج با کسی است که قبل از ازدواج پاکدامنی خود را حفظ کرده و رابطه غیر شرعی با جنس مخالف نداشته است. کسی که چنین خواسته‌ای دارد، باید خودش نیز این گونه باشد. نظام هستی بر عدالت استوار است.

توجه به اهداف ازدواج

• ابتدایی ترین زمینه ازدواج است. • اولین کشش و جاذبه را میان زن و مرد ایجاد می کند و آنان را به سوی تشکیل خانواده می کشاند. • بر اثر ازدواج و پاسخ صحیح به این نیاز، هر کدام از مرد و زن به یک آرامش روانی می رسند.	اول: پاسخ به نیاز جنسی
• هر یک از زن و مرد، نیازمند به زندگی با دیگری هستند و این نیاز نیز پس از بلوغ آشکار می شود. • این نیاز به گونه ای است که اگر فردی از راه های نامشروع نیاز جنسی خود را برطرف کند اما بدون همسر زندگی کند، باز هم یک بی قراری و نا آرامی او را آزار می دهد که فقط با بودن در کنار همسر برطرف می شود. آیه مرتبط: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾	دوم: انس با همسر
• خانواده بستر رشد و بالندگی فرزندان است و فرزند، ثمره پیوند زن و مرد و تحکیم بخش وحدت روحی آنهاست. • خداوند تربیت و پرورش چند تن از بندگان خود را به پدر و مادر سپرده است و احترام و اطاعت از والدین را هم ردیف طاعت و عبادت خود، قرار داده است. آیه مرتبط: ﴿وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَحَفَدَةً وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَةِ اللَّهِ هُمْ يَكْفُرُونَ﴾	سوم: رشد و پرورش فرزندان
• پسر و دختر جوان با تشکیل خانواده: ① زمینه های فساد را از خود دور می کنند، ② مسئولیت پذیری را تجربه می نمایند ③ مهر و عشق به همسر و فرزندان را در خود پرورش می دهند ④ با گذشت و مدارا و تحمل سختی ها و ناگواری های زندگی، به درجات معنوی بالاتری نایل می شوند.	چهارم: رشد اخلاقی و معنوی

انتخاب همسر و مسئولیت آینده

- پس از تعیین هدف ازدواج، انتخاب همسر مناسب مطرح می شود.
- طبق مقررات اسلامی، رضایت کامل دختر و پسر برای ازدواج ضروری است و اگر عقدی به زور انجام بگیرد، باطل است و مشروعیت ندارد.
- علاقه و محبت به یک شخص، چشم و گوش را می بندد و عقل را به حاشیه می راند.
- امام علی (ع): «حُبُّ الشَّيْءِ يُمِی و یُصِمُّ»
- به همین دلیل پیشوایان دین از ما خواسته اند که در مورد همسر آینده با پدر و مادر خود مشورت کنیم تا به انتخابی درست برسیم.
- از منظر قرآن کریم، مهم ترین معیار همسر شایسته، باایمان بودن اوست. هر قدر ایمان یک فرد قوی تر باشد، شایستگی او برای همسری بیشتر است.

راه های شناخت همسر

- تحقیق درباره همسر آینده را نباید با معاشرت هایی که منشأ آن تنها هوس های زود گذر است، اشتباه کرد.
- تجربه نشان داده است که این گونه معاشرت ها، نتیجه بخش نیست و آثار زیان باری دارد که به خاطر همان آثار، خداوند اجازه این گونه معاشرت ها را به ما نداده است.
- در این معاشرت ها معمولاً احساسات بر هر دو نفر حاکم می شود و دختر و پسر شخصیت واقعی خود را پنهان می کنند. معمولاً، بیشتر این معاشرت ها به سستی رابطه و جدایی می انجامند.

زمان ازدواج

- آمادگی برای ازدواج، نیازمند دو بلوغ است ① بلوغ جنسی ② بلوغ عقلی و فکری (مدتی پس از بلوغ جنسی فرا می رسد).
- نباید فاصله میان بلوغ جنسی و عقلی با زمان ازدواج زیاد شود و تشکیل خانواده به تأخیر افتد.
 - پیامبر اکرم (ص):
 - کسی که ازدواج کند، نصف دین خود را حفظ کرده است؛ پس باید برای نصف دیگر، از خدا پروا داشته باشد.
 - برای دختران و پسران خود امکان ازدواج فراهم کنید تا خداوند اخلاشان را نیکو کند و در رزق و روزی آنها توسعه دهد و عفاف و غیرت آنها را زیاد گرداند.
 - امام صادق (ع) می فرماید:
 - دو رکعت نماز شخص متأهل، برتر از هفتاد رکعت نمازی است که شخص مجرد می خواند.

فواید ازدواج در زمان مناسب: سبب شادابی، سلامت جسمی و روحی، رشد طبیعی، احساس رضایت درونی، کاهش فشار جنسی و سلامت اخلاقی می‌شود.

پیامد تأخیر در ازدواج: سبب افزایش فشارهای روحی و روانی، روابط نامشروع و آسیب‌های اجتماعی می‌شود.

پیامد ازدواج به شیوه ناصحیح: ❶ روح و روان فرد را پژمرده می‌کند و ❷ شخصیت او را می‌شکند. ❸ این گونه اشخاص، به جای بازگشت به مسیر درست، برای فرار از این پژمردگی به افراط در گناه کشیده می‌شوند.

مهم‌ترین آیات

آیه	مفهوم کلی
﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ﴾	پذیرفتن دعوت خدا و پیامبر (دین الهی)، به شما زندگی حقیقی می‌بخشد.
﴿وَالْعَصْرِ (۱) إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ (۲) إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصُوا بِالحَقِّ وَتَوَّصُوا بِالصَّبْرِ (۳)﴾	گذشت زمان و عمر سبب خسران و زیان است به جز برای آنانکه ایمان داشته، عمل شایسته انجام داده و به حق و صبر سفارش کنند.
﴿رَسُولًا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِّئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ﴾	خداوند با ارسال پیامبران حجت را بر مردم تمام کرده است.
﴿وَمَنْ يَتَّبِعْ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾	پذیرش دینی جز اسلام، زیان آخرت را در پی دارد.
﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ﴾	پیشنهاد آوردن حتی یک سوره برای اثبات نهایت عجز و ناتوانی منکران الهی بودن قرآن
﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَ لَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا﴾	انسجام درونی در عین نزول تدریجی (اعجاز محتوایی)
﴿وَالسَّمَاءُ بَنِينَهَا بِأَيْدٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ﴾	ذکر نکات علمی بی‌سابقه (انبساط جهان)
﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أَنزَلَ إِلَيْكَ وَمَا أَنزَلَ مِنْ قَبْلِكَ يَرِيدُونَ أَن يُتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَ...﴾	ضرورت پذیرش ولایت الهی و نفی حاکمیت طاغوت
﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ﴾	ضرورت اجرای احکام اجتماعی اسلام
﴿وَ أَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ﴾	دعوت خویشان
﴿إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَ...﴾ (آیه ولایت)	ویژگی‌های ولی و سرپرست مسلمانان
﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأَطِيعُوا أَوْلِيَ الْأَمْرِ مِنْكُمْ﴾ (آیه اطاعت)	دستور خداوند به اطاعت از خدا، پیامبر و جانشینان پیامبر (ص)
﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَغْتَ رِسَالَتَهُ...﴾	مرتبط با حدیث غدیر - دستور خداوند به ابلاغ جانشینی امام علی (ع)
﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا﴾ (آیه تطهیر)	عصمت اهل بیت (ع)
﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَ...﴾	پیامبر (ص) الگو و اسوه نیکو
﴿لَعَلَّكُمْ بَاخِعٌ نَفْسَكَ أَلَّا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ﴾	سخت‌کوشی و دلسوزی پیامبر (ص) در هدایت مردم
﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ﴾	ویژگی بهترین مخلوقات
﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ...﴾	هشدار خداوند به مسلمانان برای بازگشت به دوران جاهلیت
﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكْ مُغَيِّرًا نِعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَى قَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ...﴾	عامل از دست دادن نعمت‌ها، خود مردم و عملکردشان است. (علت غیبت)
﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا...﴾	وعده خداوند به مؤمنان صالح: جانشینی در زمین، استقرار دین مورد رضایتشان، تبدیل کردن بیم و ترسشان به امنیت
﴿وَتُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَ...﴾	منت خداوند بر مستضعفین: پیشوایان و وارثان زمین
﴿وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ﴾	وعده خداوند به بندگان شایسته: به ارث بردن زمین
﴿مَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا...﴾	دستور خداوند در قرآن کریم برای تفقه در دین توسط گروهی از مؤمنان
﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا﴾	راه تقویت عزت: روی آوردن به خداوند و بندگی او
﴿لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَى وَزِيَادَةٌ وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ وَلَا ذِلَّةٌ﴾	راه تقویت عزت: نیکوکاری
﴿وَالَّذِينَ كَسَبُوا السَّيِّئَاتِ جَزَاءُ سَيِّئَةٍ يَمْثِلُهَا وَتَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ﴾	راه تقویت عزت: دوری از زشتی و گناه
﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا...﴾	«انس با همسر» یکی از اهداف ازدواج
﴿وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَحَفَدَةً...﴾	«رشد و پرورش فرزندان» یکی از اهداف ازدواج

مهم ترین احادیث

مفهوم کلی	حدیث
اهمیت شناخت هدف زندگی	خدایا ایام زندگانی مرا به آن چیزی اختصاص بده که مرا برای آن آفریده‌ای.
در کنار هم قرار گرفتن عقل و وحی برای پاسخ به نیازهای برتر	ای هشام، خداوند رسولانش را به‌سوی بندگان نفرستاد، جز برای آنکه این بندگان در پیام الهی تعقل کنند. کسانی این پیام را بهتر می‌پذیرند که ...
رشد تدریجی سطح فکر مردم، یکی از عوامل تجدید نبوت	إِنَّا مَعَاشِرَ الْأَنْبِيَاءِ أُمِرْنَا أَنْ نُكَلِّمَ النَّاسَ عَلَى قَدْرِ عُقُولِهِمْ
جامعیت و همه‌جانبه بودن قرآن (اعجاز محتوایی)	خداوند آنچه را که امت تا روز قیامت به آن احتیاج دارد، در کتابش [قرآن] آورده است.
اسلام بر پنج پایه استوار است که مهم‌ترین آن‌ها ولایت است.	بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ عَلَى الصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَالصَّوْمِ وَالْحَجِّ وَالْوَلَايَةِ وَ لَمْ يُنَادَ بِشَيْءٍ كَمَا نُودِيَ بِالْوَلَايَةِ
ولایت معنوی پیامبر (ص)	روزی رسول خدا (ص) هزار باب از علم را به رویم گشود که از هر کدام، هزار باب دیگر گشوده می‌شد.
معرفی اولی‌الامر	حدیث جابر: ای جابر، آنان جانشینان من و امامان بعد از من‌اند. نخستین آنان علی‌بن‌ابی‌طالب است ...
تمسک به قرآن و اهل بیت برای گمراه نشدن	حدیث ثقلین: إِنِّي تَارِكُ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ كِتَابَ اللَّهِ وَ عِتْرَتِي أَهْلَ بَيْتِي مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا أَبَدًا وَ إِنَّهُمَا لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ
جایگاه حضرت علی (ع) به‌عنوان مشاور و وزیر پیامبر (ص)	حدیث منزلت: أَنْتَ مَتِي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى إِلَّا أَنَّهُو لَأَنْبِيَّ بَعْدِي
عدالت پیامبر (ص) و علت سقوط اقوام پیشین	اقوام و ملل پیشین بدین سبب، دچار سقوط شدند که در اجرای عدالت، تبعیض روا می‌داشتند ...
محبت و مدارای پیامبر (ص) با مردم	بدی‌های یکدیگر را پیش من بازگو نکنید؛ زیرا دوست دارم با دلی پاک و خالی از کدورت با شما معاشرت کنم.
سخت‌کوشی و دلسوزی پیامبر (ص) در هدایت مردم	پیامبر یک طبیب ستار بود، [برخلاف سایر طبیبان] او خود به‌سراغ مردم می‌رفت، ...
عصمت علمی حضرت علی (ع)	أَنَا مَدِينَةُ الْعِلْمِ وَ عَلَيٌّ بَائِهَا فَمَنْ أَرَادَ الْعِلْمَ فَلْيَأْتِهَا مِنْ بَابِهَا
حفظ سخنان و سیره پیامبر (ص)	حدیث سلسلة‌الذهب: من از پدرم، امام کاظم (ع) شنیدم و ایشان از پدرش، ... «كَلِمَةُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ حِصْنِي فَمَنْ دَخَلَ حِصْنِي أَمِنَ مِنْ غَدَابِي»
ولایت معنوی امام عصر (عج)	ما از اخبار و احوال شما آگاهیم و هیچ‌چیز از اوضاع شما بر ما پوشیده و مخفی نیست.
تقویت محبت و معرفت نسبت به امام زمان (عج)	مَنْ مَاتَ وَ لَمْ يَعْرِفْ إِمَامَ زَمَانِهِ مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً
مراجعه به روایان حدیث در مورد رویدادهای زمان	وَ أَمَّا الْحَوَادِثُ الْوَاقِعَةُ فَارْجِعُوا فِيهَا إِلَيَّ رِوَاةَ حَدِيثِنَا فَإِنَّهُمْ حُجَّتِي عَلَيْكُمْ ...
«شناخت ارزش خود و نفروختن خویش به بهای اندک» از راه‌های تقویت عزت نفس	إِنَّهُوَ لَيْسَ لِأَنْفُسِكُمْ ثَمَنٌ إِلَّا الْجَنَّةُ فَلَا تَبِعُوهَا إِلَّا بِهَا
به حاشیه رفتن عقل به‌دلیل علاقه شدید به چیزی (لزوم مشورت با پدر و مادر)	حُبُّ الشَّيْءِ يُعْمَى وَ يُصَمَّمُ

مهم ترین اشعار

مفهوم	شعر
● درک آینده خویش: «به کجا می‌روم آخر نمایم وطنم» ● درک هدف زندگی: «آمدنم بهر چه بود»	روزها فکر من این است و همه شب سخنم از کجا آمده‌ام آمدنم بهر چه بود که چرا غافل از احوال دل خویشتنم به کجا می‌روم آخر نمایم وطنم
● واحد بودن دین الهی (یکی خط است ز اول تا به آخر) ● ختم نبوت و خاتم‌النبیین بودن پیامبر (ص) (بر او ختم آمده پایان این راه) ● دریافت و ابلاغ وحی: (بر او نازل شده «ادْعُوا إِلَى اللَّهِ») ● هدایت و راهنمایی انسان توسط پیامبران/ برتر بودن پیامبر اسلام بر سایر پیامبران/ مقام‌الگوئی و ولایت معنوی پیامبر: (شده او پیش و دل‌ها جمله در پی/ گرفته دست جان‌ها دامن وی)	بر او خلق جهان گشته مسافر دلیل و رهنمای کاروان‌اند هم او اول هم او آخر در این کار بر او نازل شده «ادْعُوا إِلَى اللَّهِ» گرفته دست جان‌ها دامن وی یکی خط است ز اول تا به آخر در این ره، انبیا چون ساربان‌اند و ز ایشان سید ما گشته سالار بر او ختم آمده پایان این راه شده او پیش و دل‌ها جمله در پی

ستاره‌ای بدرخشید و ماه مجلس شد نگار من که به مکتب نرفت و خط نوشت	دل رمیده ما را انیس و مونس شد به غمزه مسئله آموز صد مدرس شد	درس‌نخوانده بودن (امی بودن) پیامبر (ص)
قطعه گمشده‌ای از پر پرواز کم است این همه آب که جاری است نه اقیانوس است	یازده بار شمرديم و یکی باز کم است عرق شرم زمین است که سرباز کم است	عدم آمادگی خود و جامعه برای ظهور مهدی (عج)
عمری است که از حضور او جا ماندیم او منتظر است تا که ما برگردیم	در غربت سرد خویش تنها ماندیم ماییم که در غیبت کبری ماندیم	نجوای منتظران امام زمان (عج)

مهم‌ترین اصطلاحات

دین	دین به معنی «راه» و «روش» است.
دین اسلام	راه و روشی است که خداوند برای زندگی انسان‌ها برگزیده است.
فطرت	فطرت به معنای نوع خاص آفرینش است.
فطرت انسان	منظور آفرینش خاص انسان و ویژگی‌هایی است که خداوند در اصل آفرینش وی قرار داده است و انسان‌ها با این ویژگی‌های خاص شناخته می‌شوند.
معجزه	هرگاه پیامبری از سوی خداوند مبعوث می‌شد، برای اینکه مردم دریابند که وی با خداوند ارتباط دارد و از طرف او مأمور به پیامبری شده است، کارهای خارق‌العاده‌ای انجام می‌داد که هیچ کس بدون تأیید و اذن خداوند قادر به انجام آن‌ها نبود.
طاغوت	کسانی که به مردم فرمان می‌دهند و قانون‌گذاری می‌کنند، درحالی‌که فرمان و قانونشان نشأت گرفته از فرمان الهی نیست، «طاغوت» نامیده می‌شوند.
ولایت معنوی	ضرورت ولایت معنوی همان سرپرستی و رهبری معنوی انسان‌هاست که مرتبه‌ای برتر و بالاتر از ولایت ظاهری شمرده می‌شود. رسول خدا (ص) با انجام وظایف عبودیت و بندگی و در مسیر قرب الهی به مرتبه‌ای از کمال نائل شد که می‌توانست عالم غیب و ماورای طبیعت را مشاهده کند و به اذن الهی در عالم خلقت تصرف نماید.
شیعه	مسلمانی است که به فرمان خدا و پیامبر (ص)، امیرالمؤمنین علی (ع) را جانشین پیامبر می‌داند و از او پیروی می‌کند.
تقیّه	ائمه اطهار (ع) می‌کوشیدند آن بخش از اقدامات و مبارزات خود را که دشمن به آن حساسیت دارد، در قالب «تقیّه» پیش ببرند؛ یعنی اقدامات خود را مخفی نگه دارند، به گونه‌ای که در عین ضربه زدن به دشمن، کمتر ضربه بخورند.
تفقه	به معنای تلاش برای کسب معرفت عمیق است.
فقیه	افرادی که به معرفت عمیق در دین می‌رسند و می‌توانند قوانین و احکام اسلام را از قرآن و روایات به دست آورند، «فقیه» نامیده می‌شوند.
تقلید	کسانی که در احکام دین متخصص نیستند، به متخصصان دینی (فقیهان) مراجعه می‌کنند و احکام دین را از آنان می‌آموزند. این مراجعه را پیروی یا «تقلید» می‌گویند. (تقلید در احکام، به معنای رجوع به متخصص دین است.)
مرجع تقلید	گروهی از فقیهان، احکام و قوانین دین را در اختیار مردم قرار می‌دهند و کسانی که در احکام دین متخصص نیستند، به آن‌ها مراجعه می‌کنند و احکام دین را از آنان می‌آموزند. چنین فقیهانی را مرجع تقلید می‌نامند.
ولی فقیه	از میان فقیهان آن کس که توانایی سرپرستی و ولایت جامعه را دارد، عهده‌دار حکومت می‌شود و قوانین الهی را در جامعه به اجرا درمی‌آورد. فقیه‌ای که این مسئولیت را بر عهده می‌گیرد، «ولی فقیه» می‌گویند.
عزت	عزت به معنای «نفوذپذیری» و «تسلیم نبودن» است.
ذلت	«ذلت» به معنای «نفوذپذیری» و «مغلوب و تسلیم بودن» است.
انسان عزیز	کسی است که ➡ در برابر مستکبران و ظالمان و همچنین در مقابل هوی و هوس خویش می‌ایستد، مقاومت می‌کند و تسلیم نمی‌شود. او زیر بار عملی که روحش را آزرده کند و او را حقیر و کوچک سازد، نمی‌رود.
انسان ذلیل	کسی است که ➡ در برابر مستکبران و زورگويان، تن به خواری می‌دهد و هر فرمانی را می‌پذیرد. همچنین تسلیم هوی و هوس خویش می‌شود و هر کاری را که موافق هوی و هوس او باشد، انجام می‌دهد؛ هر چند که آن کار روحش را به گناه آلوده کند.

فوتے و فتنے تشریحی نویسی

تمام نکات و اشتباهات احتمالی در تشریحی نویسی

پایه یازدهم (مشترب)
تعلیمات دینی

نکات مربوط به تشریحی نویسی دین و زندگی در امتحان نهایی

درس دین و زندگی یکی از درس‌های نهایی پایه دوازدهم و یازدهم است. این درس می‌تونه جزء نقاط قوت شما برای گرفتن نمره ۲۰ باشه. بنابراین می‌تونید با یک برنامه‌ریزی خوب و پیوسته از این درس نمره ۲۰ رو به راحتی بگیرید و در افزایش معدل نهاییتون روی این درس حساب باز کنید.

سؤال‌های این درس معمولاً در ۸ قسمت تقسیم می‌شوند:

(الف) آیات و احادیث

(ب) درستی یا نادرستی

(ج) انتخاب گزینه درست (سؤال تستی دو یا سه گزینه‌ای)

(د) تعریف واژه و اصطلاح

(هـ) کشف ارتباط

(و) متن و سؤالات مربوط به آن

(ز) سؤالات پاسخ کوتاه

(ح) سؤالات پاسخ کامل و تشریحی

۱) اول این‌که بهتون پیشنهاد می‌کنم که حتماً حتماً بازمبندی هر درس رو بدونین و اهمیت هر درس رو در نظر داشته باشید، البته که از همه درس‌ها سؤال میاد و همه رو باید بخونین اما درس‌های نیمسال دوم از اهمیت بیشتری برخوردار هستند.

۲) برای گرفتن نمره ۲۰ در امتحان نهایی و نوشتن پاسخ‌های تشریحی دقیق و کامل، نیاز هست که، نکات زیر رو رعایت کنید تا بتونید بهترین نتیجه رو بگیرید:

۱. درک کامل سؤالات

قبل از شروع به نوشتن پاسخ، دقت کنید که سؤال دقیقاً چه می‌خواهد. اگر سؤال از شما خواسته که یک مفهوم خاص را توضیح دهید یا مثالی بزنید، باید بر روی همان نکته تمرکز کنید و از انحراف از موضوع خودداری کنید. در صورتی که مطمئن نیستید که سؤال چه می‌خواهد، به خودتان زمان بدهید تا مفهومی رو که درک کرده‌اید، مرور کنید.

۲. نوشتن به زبان ساده و روان

سعی کنید جملات خود را ساده و روان بنویسید تا به راحتی قابل فهم باشد. از جملات پیچیده و ساختارهای دستوری طولانی پرهیز کنید. همچنین از لغات صحیح و به‌جا استفاده کنید تا نوشته شما دقیق باشد.

۳. پاسخ‌های کوتاه و مفید

در حین نوشتن، سعی کنید از توضیحات اضافی و طولانی پرهیز کنید. پاسخ‌های شما باید دقیق و به‌جا باشند. در عین حال، نباید کم‌نوشتی کنید. هر جا که لازم بود، توضیحات اضافی را که به فهم بیشتر موضوع کمک می‌کند، اضافه کنید.

تبصره:

(توجه به کلید واژه‌ها): توی امتحان نهایی مصحح‌ها خیلی روی کلید واژه‌ها تأکید دارن و نوشتن اون‌ها باعث می‌شه به راحتی نمره از دست بدی! بنابراین دقت کن کلید واژه‌ها رو عیناً بنویسی که نمره رو کامل بگیری.

۴. نظافت و مرتب‌نویسی

پاسخ‌های شما باید مرتب و خوانا باشند. پاسخ‌های ناخوانا یا شلوغ، می‌تونند امتیاز شما را تحت تأثیر قرار دهند. نوشتن به صورت واضح و خوانا تأثیر زیادی در نمره دهی دارد.

۵. توجه به نکات کلیدی

برای هر سؤال، نکات کلیدی و مهم را مشخص کرده و در جواب خود به آن‌ها اشاره کنید. اگر سؤال درباره یک مفهوم خاص است، باید تمام ابعاد آن را بررسی کنید و ارتباطات مختلف آن را توضیح دهید.

۶. مدیریت زمان

در امتحان نهایی، زمان محدود است. بنابراین، برای هر سؤال زمان مشخصی را اختصاص دهید و از وقت خود به‌طور بهینه استفاده کنید. در صورت لزوم، به سرعت پاسخ را مرور کنید تا مطمئن شوید، هیچ نکته‌ای از قلم نیفتاده باشد.

۷. مرور پاسخ‌ها

پس از نوشتن پاسخ‌ها، حتماً زمان بگذارید و آن‌ها را دوباره مرور کنید. این کار به شما کمک می‌کند که اشکالات احتمالی را پیدا کرده و اصلاح کنید. دقت کنید که تمام بخش‌های سؤال را پاسخ داده‌اید و هیچ نکته‌ای را فراموش نکرده‌اید.

۸. حفظ دقیق پیام آیات و روایات

فقط معنای تحت‌اللفظی کافی نیست، باید پیام دقیق آیه یا روایت رو بنویسی.

اگر سؤال پرسید: «پیام این آیه چیست؟» باید: پیام را واضح، دقیق و کوتاه بنویسی.

از واژه‌های کتاب استفاده کنی (مثل هدایت، آخرت، مسئولیت‌پذیری و ...).

مثلاً ننویس «این آیه درباره خداست»، بنویس «این آیه به قدرت بی‌نهایت خداوند در آفرینش اشاره دارد».

۹. دسته‌بندی ذهنی درس‌ها: درس‌ها رو به چند دسته تقسیم کن:

خداشناسی و توحید

معاد و قیامت

پیامبران و امامت

اخلاق اسلامی

مسئولیت اجتماعی و سبک زندگی

این تقسیم‌بندی باعث می‌شه وقتی سؤالی رو می‌خونی، سریع‌تر بفهمی تو چه دسته‌ایه و چه مفاهیمی رو باید بگی.

۱۰. پاسخ ترکیبی بده

اگر سؤال تشریحی بود، مثلاً بپرسه: «چرا باید به خدا توکل کنیم؟»، پاسخ ایده‌آل اینه که:

اول دلیل عقلی بیاری: مثلاً «چون انسان قدرت مطلق ندارد».

بعد آیه یا حدیث مرتبط بیاری.

۱۱. آیه‌هایی که چند بار تکرار شدن رو خوب بلد باش

بعضی آیه‌ها در چند درس اومدن، مثل آیه‌هایی درباره «توحید»، «آخرت»، یا «هدایت».

رایج‌ترین اشتباهات دانش‌آموزان در امتحان نهایی دین و زندگی

۱. عدم پاسخ‌گویی کامل به سؤال (ناقص جواب دادن)

- مشکل: بسیاری از دانش‌آموزان فقط بخشی از سؤال را پاسخ می‌دهند یا به صورت کلی و مبهم می‌نویسند.
- مثال: اگر سؤال بپرسد: «چرا نماز خواندن باعث آرامش می‌شود؟»، بعضی فقط به «زیرا نماز یاد خداست» بسنده می‌کنند.
- راه‌حل: پاسخ باید کامل و شامل دلیل منطقی (مثلاً ارتباط با خدا، دوری از گناه، ذکر و تکریم پروردگار) باشد.

۲. عدم رعایت ساختار پاسخ (بیان نامرتب)

- مشکل: برخی پاسخ‌ها بدون مقدمه، بدنه اصلی و نتیجه‌گیری نوشته می‌شوند.
- راه‌حل: پاسخ‌ها باید منظم باشند:
- مقدمه (تعریف کلی مفهوم)
- بدنه اصلی (استدلال با آیات، روایات یا مثال)
- نتیجه‌گیری (جمع‌بندی مرتبط با سؤال)

۳. استفاده نکردن از آیات و روایات

- مشکل: بسیاری از دانش‌آموزان فقط به توضیح کلی بسنده می‌کنند و از آیات قرآن، احادیث یا شواهد دینی استفاده نمی‌کنند.
- مثال: در سؤال درباره «صفات خداوند»، ذکر آیه «هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ» (سوره حشر، ۲۳) نمره اضافه می‌آورد.
- راه‌حل: حداقل یک آیه یا حدیث مرتبط با هر موضوع یاد بگیرید.

۴. اشتباه در مفاهیم کلیدی

- مشکل: گاهی دانش‌آموزان مفاهیم را اشتباه تعریف می‌کنند (مثلاً تفاوت «توحید» و «عدل الهی» را نمی‌دانند).
- راه‌حل: قبل از امتحان، تعاریف دقیق مفاهیم اصلی (مثل قضا و قدر، معاد، نبوت و...) را مرور کنید.

۵. بی‌دقتی در دستور زبان و نگارش

- مشکل: غلط‌های املائی (مثلاً «توحید» را «توحد» نوشتن) یا جمله‌بندی نامفهوم.
- راه‌حل: بعد از نوشتن پاسخ، یکبار آن را بلند بخوانید تا اشکالات نگارشی را پیدا کنید.

۶. بی‌دقت به بار معنایی واژه‌ها

- مثلاً اگر بنویسی: «انسان مجبور است»، نمره از دست می‌دهی، چون اسلام اختیار انسان را قبول دارد.
- بنابراین همیشه دقت کن که واژه‌هایی استفاده کنی که با مبانی دینی هماهنگ باشند.

۷. عدم توجه به کلیدواژه‌های سؤال

- مشکل: بعضی‌ها به کلمات کلیدی مثل «چرا»، «چگونه»، «مقایسه کنید» دقت نمی‌کنند.
- مثال: اگر سؤال بپرسد «چگونه امامت ادامه نبوت است؟»، نباید فقط به تعریف امامت بسنده کرد.
- راه‌حل: زیر کلیدواژه‌های سؤال خط بکشید و دقیقاً به آن‌ها پاسخ دهید.

۸. طولانی یا کوتاه نوشتن پاسخ

- مشکل: برخی پاسخ‌ها خیلی کوتاه (کمتر از دو خط) یا بیش از حد طولانی (بی‌ربط به سؤال) هستند.
- راه‌حل: پاسخ معمولاً باید بین ۳ تا ۵ خط باشد (بسته به نمره سؤال).

۹. فراموش کردن مثال‌های کاربردی

- مشکل: عدم استفاده از مثال‌های عینی (مثلاً در بحث صبر، اشاره به زندگی پیامبران یا امامان).
- راه‌حل: برای هر موضوع یک مثال از کتاب درسی یا زندگی روزمره آماده کنید.

۱۰. پاسخ دادن به سؤالات خارج از موضوع

- مشکل: بعضی‌ها به جای تمرکز روی سؤال، مطالبی حاشیه‌ای می‌نویسند.
- راه‌حل: فقط به چیزی که خواسته شده پاسخ دهید و از حاشیه‌پردازی بپرهیزید.

۱۱. عدم مدیریت زمان

- مشکل: زمان زیادی صرف یک سؤال می‌شود و سؤالات بعدی بی‌پاسخ می‌مانند.
- راه‌حل: زمان‌بندی کنید (مثلاً برای سؤال ۴ نمره‌ای حداکثر ۱۰ دقیقه).

جمع‌بندی نهایی:

- پاسخ‌ها را کامل، منظم و مستند (با آیات و روایات) بنویسید.
- از کلیدواژه‌های سؤال غافل نشوید.
- مفاهیم اصلی را دقیق یاد بگیرید.
- مدیریت زمان داشته باشید.
- با رعایت این نکات، از بسیاری از اشتباهات رایج جلوگیری خواهید کرد.

در پناه خدا موفق باشید!

مواظب خودتون باشید ☺